

**Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra žurnalistiky**

**KOMPARACE FORMÁLNÍ ZVUKOVÉ STRÁNKY
MLUVENÉHO PROJEVU ROZHLASOVÝCH
MODERÁTORŮ**

Bakalářská práce

Kristýna GAUROVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Alexander MENCL

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma Komparace formální zvukové stránky mluveného projevu rozhlasových moderátorů zpracovala sama. Uvedla jsem všechny použité prameny a zdroje, ze kterých jsem čerpala.

(Práce obsahuje 78 657 znaků)

V Olomouci dne 17. 11. 2013

.....
Kristýna Gaurová

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Alexandrovi Menclovi za pomoc, konstruktivní připomínky a profesionální vedení mé bakalářské práce, dále potom paní doc. Jaroslavě Pokorné za cenné rady za Oddělení vzdělávání Českého rozhlasu a v neposlední řadě celé mé rodině za poskytnutí podmínek vhodných k vytvoření této bakalářské práce.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce (Komparace formální zvukové stránky mluveného projevu rozhlasových moderátorů) se zaměřuje na hodnocení mluveného projevu moderátorů a redaktorů Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu a Rádia Impuls, a to s orientací na zvukovou stránku jazyka.

Praktické části, ve které je podrobněji zkoumán vzorek rozhlasového vysílání Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu a Rádia Impuls, předcházejí teoretické kapitoly, které pojednávají o základních ortoepických pravidlech, zvukových prostředcích souvislé řeči a chybných či nežádoucích jevech, které se v mluvených projevech vyskytují.

KLÍČOVÁ SLOVA

Zvuková stránka, ortoepie, mluvený projev, chybné jevy, technika řeči, modulace, rozhlas, rozhlasoví moderátoři, Kodex Českého rozhlasu

ABSTRACT

This bachelor thesis (Formal Phonetic Aspects of Radio Hosts Speech) focuses on the evaluation of Czech Radio 1 - Radiožurnál and Radio Impuls presenters and editors speech, with a special attention on the sound aspect of the language.

Practical part, in which the sample of Czech Radio 1 – Radiožurnál broadcasting and Radio Impuls broadcasting is further studied, is preceded by the theoretical chapters that deal with the basic rules of orthoepy, acoustic means of a coherent speech and incorrect or undesirable phenomena that occur in spoken speeches.

KEY WORDS

Sound side of the language, orthoepy, speaking, speech techniques, modulation, radio, radio presenters, Czech Radio Code of Conduct

Obsah

Úvod.....	8
1. Cíl a metoda práce.....	9
2. Deskripce vzorku sledovaného vysílání.....	11
3. Základy ortoepie.....	12
3.1. Principy ortoepie českého jazyka.....	12
3.2. Ortoepie slov přejatých (cizích).....	13
4. Členění souvislého projevu.....	14
4.1. Modulace.....	14
4.1.1. Zvukové prostředky.....	14
4.1.1.1. Slovní přízvuk.....	14
4.1.1.2. Větný přízvuk.....	15
4.1.1.3. Intonace (melodie hlasu).....	16
4.1.1.4. Dynamika.....	16
4.1.1.5. Tempo.....	17
4.1.1.6. Barva hlasu.....	18
4.2. Pauzy.....	18
4.3. Promluvový úsek (Frázování).....	19
5. Vybrané chybné a nežádoucí zvukové jevy.....	20
5.1. Odchytky v kvantitě samohlásek.....	20
5.1.1. Zkracování.....	20
5.2. Odchytky zaviněné oslabením artikulace souhlásek.....	21
5.3. Špatné přízvukování předložek původních.....	21
5.4. Zjednodušování.....	22
5.5. Hezitační zvuky.....	22
5.6. Chybná technika práce s hlasem či dechem.....	22
5.6.1. Stoupavá melodie.....	22

5.6.2.	Nepravidelný rytmus řeči.....	23
5.6.3.	Dlouhé pauzy	23
5.6.4.	Slyšitelné vdechy, polknutí či mlasknutí	23
6.	Praktická část.....	24
6.1.	Charakteristika rozhlasového vzorku	24
6.1.1.	Veřejnoprávní rozhlasová stanice	24
6.1.2.	Soukromá rozhlasová stanice.....	25
6.1.3.	Hlavní rozdíly mezi soukromým a veřejnoprávním sektorem.....	26
6.2.	Rozbor formální zvukové stránky rozhlasových moderátorů	27
6.2.1.	Rozbor formální zvukové stránky ze dne 18. 2. 2013	27
6.2.1.1.	Český rozhlas 1 – Radiožurnál	27
6.2.1.2.	Impuls	29
6.2.1.3.	Shrnutí dne.....	33
6.2.2.	Rozbor formální zvukové stránky ze dne 23. 2. 2013	34
6.2.2.1.	Český rozhlas 1 – Radiožurnál	34
6.2.2.2.	Impuls	35
6.2.2.3.	Shrnutí dne.....	39
6.2.3.	Rozbor formální zvukové stránky ze dne 9. 3. 2013	40
6.2.3.1.	Český rozhlas 1 – Radiožurnál	40
6.2.3.2.	Impuls	43
6.2.3.3.	Shrnutí dne.....	46
6.2.4.	Rozbor formální zvukové stránky ze dne 12. 3. 2013	47
6.2.4.1.	Český rozhlas 1 – Radiožurnál	47
6.2.4.2.	Impuls	50
6.2.4.3.	Shrnutí dne.....	53
6.3.	Komparace výsledků rozborů.....	54
	Závěr	56

Použité prameny	58
Seznam tabulek a příloh.....	61
Příloha 1 - Přepis rozhovoru Lucie Výborné s Andreou Čánovou	62
Příloha 2 - Názorné ukázky výskytu chybných jevů u moderátora Vlastimila Korce....	64
Příloha 3 - Kodex Českého rozhlasu.....	65
Příloha 4 - Přepis rozhovoru s doc. Jaroslavou Pokornou, Oddělení vzdělávání Českého rozhlasu.....	66

Úvod

Tématem bakalářské práce je formální zvuková stránka mluveného projevu u rozhlasových moderátorů. K výběru uvedeného tématu mě vedl především zájem zjistit, jak tito lidé, jež k nám každodenně promlouvají prostřednictvím rozhlasu, pracují s tak důležitým komunikačním prostředkem, jakým je lidská řeč. V rámci práce budu komparovat moderátory dvou tematicky shodných rozhlasových stanic, které působí na české scéně.

Zvolené téma jsem si vybrala právě proto, že bych ve svém budoucím povolání měla pracovat se svou řečí jako s komunikačním nástrojem, kterým sděluji informace přirozenou a srozumitelnou formou. Jelikož moderátor a posluchač nejsou ve vzájemném kontaktu, je základem pro porozumění sdělovaného obsahu informací, především pro orientaci v souvislém textu, zvuková stránka řeči. Zvuk řeči (intonace, dynamika, frázování, tempo, barva hlasu, slovní a větný přízvuk, pauzy) je tedy to, co činí obsah sdělení srozumitelným. Zajímá mě tedy, zda u moderátorů rozhlasových stanic existují podněty, které jejich řeč ovlivňují.

V bakalářské práci budu sledovat výskyt nekorektních způsobů mluveného projevu, ke kterému využiji rozboru vzorku vysílání rozhlasových stanic Českého Rozhlasu 1 – Radiožurnálu a Rádia Impuls. Práce je tedy zaměřena především na chybné a nežádoucí zvukové jevy ve formálním projevu.

1. Cíl a metoda práce

Vlastní bakalářská práce je zaměřena na formální zvukovou stránku mluveného projevu kompetentních moderátorů, hlasatelů a redaktorů Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu a Rádia Impuls. Cílem této práce je zjištění chybných a nežádoucích jevů v mluveném projevu rozhlasových moderátorů a redaktorů, jejich kvantifikace a následná komparace výsledků sledování.

K naplnění svého cíle a zpracování své bakalářské práce jsem nejdříve prostudovala související dostupnou literaturu, která se zabývá všemi zvukovými jevy mluvených projevů, ale také mluvenými projevy samotnými. Jelikož se má práce zabývá mluveným projevem moderátorů, případně redaktorů Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu a Rádia Impuls, nastudovala jsem si také Kodex příslušných rozhlasových stanic, zejména tu část, která se zabývá projevem moderátorů.

Celá bakalářská práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a část praktickou. V teoretické části je pozornost věnována především vybraným chybným a nežádoucím zvukovým jevům, ale také prostředkům, který samotný mluvený projev modulují. V této části jsou také vypsány základy a principy ortoepie českého jazyka.

Pro správné pochopení toho, co by měl moderátor Českého rozhlasu umět a zvládnout, jsem se obrátila na Oddělení vzdělávání Českého rozhlasu, které pravidelně pořádá kurzy jak pro nově příchozí moderátory a redaktory, tak pro ty stávající, kteří si své znalosti potřebují prohloubit či zopakovat. Náplní jednoho z těchto vzdělávacích kurzů je technika a kultura mluveného projevu, ve kterém se ve výuce jednotliví lektoři zabývají mimo jiné i posazením hlasu, artikulační přesností, dechovou technikou, modulační dovedností a kulturou rozhlasového projevu předem připraveného i improvizovaného. Na mé otázky týkající se dovedností a vzdělávání moderátorů a redaktorů Českého rozhlasu mi zodpověděla doc. Jaroslava Pokorná. Přepis rozhovoru je přiložen v Příloze č. 4.

Co se týče použitých postupů pro praktickou část práce, je zde využita hlavně metoda sledování vybraného vysílacího vzorku ve stejném čase, avšak v odlišných vysílacích dnech a následné vyhodnocení záznamů se zaměřením na hlasovou techniku a kvantifikaci chyb vyskytujících se u jednotlivých moderátorů, redaktorů či hlasatelů. Tento postup je zopakován u obou vybraných rozhlasových stanic a výsledky sledování jsou následně komparovány.

Empirická část mé práce bude představovat závěry, ke kterým dospěji na základě seznámení se s žádoucím standardem pro mluvené projevy nejen rozhlasových mluvčích, samotného poslechu vysílání Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu a Rádia Impuls a srovnání výsledků sledování.

2. Deskripce vzorku sledovaného vysílání

Předmětem zkoumání se staly dvě rozhlasové stanice se stejným zaměřením působící na českém trhu. Jedná se o veřejnoprávní rozhlasovou stanici Český rozhlas, respektive její celoplošnou stanici Český rozhlas 1 – Radiožurnál (dále jen Radiožurnál) a soukromou rozhlasovou stanici Rádio Impuls (dále jen Impuls).

Obě stanice se ve svém vysílání soustřeďují na okamžité a rychlé zpravodajství, které se prolíná celým dnem a má přednost před jakýmkoliv naplánovaným programem. Dle rozhlasové typologie lze potom Radiožurnál i Impuls zařadit do kategorie formátu talk news, tj. kombinace zpravodajství, mluveného slova a hudby. (Kalemba, 2007/2008)

Radiožurnál je na svých internetových stránkách prezentován jako moderní zpravodajsko-publicistická stanice, jež je příjemná k poslechu všem věkovým skupinám. (www.rozhlas.cz, 2013) Impuls se vedle toho prezentuje s cílem informovat a bavit inteligentním, aktuálním nápaditým a živým způsobem. (www.impuls.cz, 2013)

Zkoumání bude prováděno po dobu dvou týdnů. Z vysílacího schématu byl vybrán časový úsek od 06:00 hodin do 18:00 hodin a to z toho důvodu, že právě tento vysílací čas je pro rozhlasové vysílání dominující. Pro práci bude záměrně zvolen jeden typický pracovní den – pondělí (úterý) a jeden víkendový den – sobota. Toto rozlišení je nutné z hlediska vzorku zkoumaných moderátorů.

Pro rozbor byli vybráni kompetentní moderátoři jednotlivých rozhlasových stanic. Jedná se o moderátory, kteří mají na starost vždy celý vysílací blok a dále také redaktory, kteří se starají o moderování hlavních i průběžných zpravodajských vstupů. Do předmětu zkoumání nebyli zařazeni hlasatelé či redaktoři, kteří mají během vysílání jen krátké výstupy a reportáže.

3. Základy ortoepie

Ortoepie je samotnou stabilizovanou normou spisovné výslovnosti. Je tedy souborem obecně platných zásad výslovnosti. Týká se zejména změn vyplývajících z postavení hlásek v řeči, ale také zde patří zásady správného tvoření hlásek (tj. ortofonie). Věnuje se rovněž správné výslovnosti českých, přejatých i cizích slov. Ortoepické zásady jsou obsaženy v příručkách pro spisovnou výslovnost.¹ (Čechová, 2000) Pravidla správné výslovnosti však neplatí pouze pro výslovnost jednotlivých hlásek a hláskových spojení, ale také pro logické a rytmické členění věty (frázování), větný přízvuk a intonaci vět. (Maříková, 2002) Těmito pravidly by se měl řídit každý, ale především ti, jejichž projev má reálný vliv na posluchače.

3.1. Principy ortoepie českého jazyka

Ortoepická kodifikace češtiny je budována s cílem vytvořit standard pro základní mluvní praxi na bázi mluvené spisovné češtiny (tj. tzv. češtiny hovorové). (Palková, 1994) Pravidla ortoepie jsou ve své podstatě jednotná, ale zároveň vnitřně diferenciovaná do tří výslovnostních stylů. Tyto výslovnostní styly přibližně odpovídají třem různým množinám typů mluvených projevů a mluvních situací. Diferenciace výslovnostních stylů však plně nevystihuje současný stav slohové rozrůzněnosti výslovnostní normy v plné šíři, je nutno ji chápat jen jako jisté modelové zjednodušení. (Hůrková, 1995)

- a) Styl základní, neutrální. Neutrální styl je stylem kultivovaného denního styku. Uplatnění nachází především ve veřejných mluvených projevech neutrálního charakteru, tedy i u programových a zpravodajských hlasatelů.
- b) Styl běžný, hovorový. Je využíván v běžné každodenní komunikaci, pokud mluvíme spisovnou češtinou. Objevují se zde například některé nespisovné prvky přízvukování a zjednodušování výslovnosti² některých slov. Charakteristické pro tento výslovnostní styl je také zrychlené mluvní tempo.
- c) Styl slavnostní. Využíván například při recitaci, kdy je užita zvláště pečlivá výslovnost. (Strahl, 1993; Hůrková, 1995)

Volbu výslovnostního stylu v daném mluveném projevu ovlivňují slohotvorní činitelé objektivní i subjektivní, jako například stupeň připravenosti, čtenost a nečtenost

¹ Příručky *Výslovnost spisovné češtiny I* (Výslovnost slov českých), Praha, Academia, 2. vyd. 1967 a *Výslovnost spisovné češtiny II* (Výslovnost slov přejatých), Praha, Academia, 2. vyd. 1994.

² Viz. 5.4.

projevu, monologičnost či dialogičnost, přítomnost adresáta, ale také jedinečné vlastnosti mluvčího. (Hůrková, 1995)

V souvislé řeči se nevyslovují zpravidla jednotlivé hlásky, ale hlásky již spojené ve slabikách a slovech. I když rozdílnosti mezi výslovností a pravopisem v češtině není tak razantní, jako v jiných jazycích, ty odlišnosti, které zde jsou, je třeba ve spisovném projevu dodržovat. Mezi hlavní pravidla české výslovnosti patří například:

- a. Přízvuk je v českém jazyce vždy na první slabice plnovýznamového slova.
- b. Výslovnost samohlásek v českém jazyce je vždy plná. Zachovává se tedy jejich délka i kvalita.
- c. Vlastní předložky³ přebírají přízvuk slova následujícího, tzn. výslovnost je spojena do jednoho slova.

3.2. Ortoepie slov přejatých (cizích)

Ve zpravodajských a publicistických textech se skutečně velmi často vyskytují slova cizí či přejatá. Přejatá slova jsou v každém jazyce významnou, avšak poměrně rychle se měnící složkou slovní zásoby. Cizí slova přejímá každý kulturní jazyk, jako jeden ze způsobů, kterými si jazyk uhrazuje potřebu označení pro nové věci, jevy, představy, které vznikají rozšířením a prohloubením lidského poznání. (Strahl, 1993; Hůrková, 1995)

Zásady české výslovnosti slov přejatých se vyznačují snahou nahradit zvukové jevy původního jazyka, které čeština nemá, nejbližšími zvukovými jevy českými. Ortoepie slov přejatých se tedy v českém jazyce řídí několika pravidly.

- a) Nemá-li jazyk, z něhož je slovo převzato, ustálený přízvuk na první slabice slova, jako je tomu u češtiny, přízvuk se na první slabiku přesouvá.
- b) Hlásky cizího slova, které český jazyk nemá, se nahrazují foneticky nejbližšími hláskami domácími.
- c) Redukovaná výslovnost cizích slov se nahrazuje výslovností plnou, jako je tomu v jazyce českém.
- d) Melodie slova se přizpůsobuje melodii české, tedy melodii klesavé. (Hůrková, 1995)

Jestliže v mluvené řeči používá řečník citát v jiném jazyce, musí vyslovovat přesně tak, jak to vyžaduje jazyk, z něhož cituje. (Maříková, 2002)

³ Např. na, ke, ode, pode, nad, ... a podobně

4. Členění souvislého projevu

Členění řeči je těsně spjato s významem, se smyslem, s obsahem promluvy. Současně také mluvený projev rytmizuje. Je tedy důležitým činitelem, který má navíc také estetický dosah. Souvislý projev je poté takový, jenž je tvořen nejmenšími jednotkami řeči, tedy hláskami, dále slovy, které tvoří jednotlivé slabiky, a nakonec větami. Slova jsou potom ta, která nesou hlavní význam ve větě.

Členění vět napomáhají rytmické zvukové prostředky. Toto rytmické členění je pravidelné a realizuje se pomocí modulace zvukovými prostředky, frázování či pauz.

4.1. Modulace

V souvislém toku mluvy nejsou hlásky jen mechanicky vedle sebe nahromaděny, ale text je určitým způsobem modulován. Také díky tomu není žádný z textů pronášen stále stejně. Modulací je chápáno členění věty za pomoci mluvního tempa a specifických vlastností hlasu. (Hála, 1947)

Mluvený projev je modulován hned několika způsoby. Modulací silovou (dynamika), tónovou (intonace), časovou (mluvní tempo) nebo pomocí modulací barvy hlasu. Všechny tyto způsoby modulace jsou zvukovými prostředky souvislé řeči, které řeč různě ozvlášťují, tvarují a snaží se učinit projev zajímavějším a srozumitelnějším.

4.1.1. Zvukové prostředky

Uvnitř výslovnostní normy má norma zvukových prostředků větných zvláštní charakter. I přesto, že prostředky zvukového členění souvislého projevu nebyly doposud kodifikovány, nás dosavadní zkušenost z práce v oblasti výslovnosti současné češtiny i výzkumy postojů uživatelů jazyka přesvědčují, že norma zvukových prostředků větných v jazykovém podvědomí českých mluvčích existuje. (Hůrková, 1995, str. 41)

4.1.1.1. Slovní přízvuk

Základní rytmickou osnovou každého jazyka je jeho slovní přízvuk, který vzniká hlasitějším vyslovením určité slabiky nebo taktu. Český jazyk má přízvuk stálý a je tedy vždy umístěn na první slabice slova nebo slovního spojení⁴. Tento přízvuk je označován jako tzv. hlavní přízvuk. Při jeho realizaci jde především o jisté zvýraznění a odlišení jedné ze slabik v rámci jednoho slova nebo slovního celku. (Hůrková, 1995)

⁴ Například „do Evropy“, „podpis“ apod.

I přesto, že v češtině není slovní přízvuk významotvorný, je velmi důležitý jako tzv. hraniční signál. Odlišuje spojení dvou slov od slova jediného (př. je **den** – **jeden**, to **pivo** – **topivo**). Existují však i taková slova, která přízvuk nemají. Jedná se hlavně o jednoslabičná slova, která nazýváme příklonkami⁵.

Vedle hlavního přízvuku se rozlišuje i přízvuk vedlejší. Ten je častý zvláště při pomalé výslovnosti, kde slouží k větší přehlednosti mluvy a brání tzv. polykání koncových slabik. Vedlejší přízvuk totiž svou rytmizující funkcí napomáhá sdružovat slabiky delšího, obtížně vyslovitelného slova do menších celků. Nejčastěji se objevuje na lichých či předposledních slabikách víceslabičných slov. Pravidelně se potom vyskytuje ve slovech složených.

4.1.1.2. Větný přízvuk

Každá věta obsahuje jako součást své zvukové charakteristiky jednu výraznou prominenci, tj. jeden větný přízvuk. Ten je umístěn nejčastěji na posledním slově, respektive na posledním taktu. Větným přízvukem se označuje zvuková nadřazenost některých slov uvnitř výpovědi, která je tvořena především zesílením (tzv. výdechový přízvuk). Přízvuky je třeba odstiňovat dynamicky i polohou hlasu, aby nezněly stereotypně a neuspávaly tak posluchačovu pozornost. (Vrchotová-Pátová, 1983; Palková, Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru, 1994)

Použití přízvuku je motivováno záměrem ozvláštňit důležité, či nejdůležitější slovo. Větný přízvuk je ve většině případů motivován intuitivně a vychází především ze zkušenosti uživatele jazyka jakožto mluvčího, že při vytváření projevu některá slova zvýrazňuje. Popis zvukových prominencí je poté nejčastěji řešen jako součást popisu intonačního průběhu. Lze tak říci, že větný přízvuk je zvukový, rovněž často intonační prostředek, jímž se ve vědomí posluchače zvýrazňuje určité slovo (takt). (Palková, Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru, 1994)

Příklady užití větného přízvuku uvádí například Marie Maříková ve své knize *Rétorika – Manuál komunikačních dovedností*:

Včera jsem tady byl!

Mluvčí vzrušeně dokazuje, že právě včera byl tam, kde měl být. Kdyby naopak řekl:

Včera jsem **tady** byl!

⁵ Mezi příklonky se řadí například zájmena *se, si* a spojka *-li*

Zdůraznil by fakt, že tam včera skutečně byl a ne že nebyl, jak by mu mohl kdosi tvrdit.⁶

4.1.1.3. Intonace (melodie hlasu)

Intonace je zvukovým prostředkem řeči, který určuje samotnou melodii věty a její ukončenost, či neukončenost. Intonací v užším slova smyslu myslíme výškovou, tónovou modulaci, kterou rozumíme střídání výšky hlasu v průběhu mluvené řeči.

Intonace je nejdůležitější prostředek členění na větné úseky. Na konci větného úseku se intonace výrazněji mění, klesá nebo stoupá. Běžná oznamovací věta většinou začíná přízvuknou slabikou prvního slova a probíhá až do konce věty. Celá tato intonační část se označuje jako kadence⁷. (Maříková, 2002; Čechová, 2000)

Základní intonační funkcí je členění textu na promluvové úseky. Intonace je tedy jedním ze signálů hranice úseku a rozlišuje také věty oznamovací, rozkazovací a tázací. V neposlední řadě vyjadřuje citové zaujetí mluvčího.

Mezi základní typy melodických kadencí patří:

- Melodie klesavá – vyznačuje věty oznamovací, rozkazovací a otázky doplňovací. Tato kadence začíná větným přízvukem na přízvukné slabice a končí na konci věty.
- Melodie stoupavá – (neboli antikadence stoupavá⁸) vyznačuje zjišťovací otázky. Od slabiky s intonačním centrem, které má snížený tón, melodie ke konci výpovědi prudce stoupá. (Maříková, 2002; Čechová, 2000)

Pokud je centrum výpovědního jádra umístěno jinde, než na konci, vyznačuje se důrazem, tj. zesílením přízvuku a melodickým pohybem. Děje se tam v případě, že mluvčí chce na onu skutečnost dostatečným způsobem poukázat.

4.1.1.4. Dynamika

Dynamická neboli silová modulace spočívá ve změnách hlasitosti v průběhu řeči. Projevuje se zesílením, či naopak zeslabením jednotlivých slabik, slov, taktů a podobně.

⁶ Zdůraznit určitou skutečnost ve větě lze samozřejmě i jinými způsoby, například přehozením slovosledu, vybráním slova, které na posluchače více zapůsobí, či přidáním příslovce (velice, mnohokrát, příliš). Pokud však chce mluvčí ke zdůraznění využít zvukových prostředků, využívá právě větného přízvuku. (Maříková, 2002)

⁷ Kadence vyjadřuje ukončenost výpovědi. Opakem kadence je polokadence, která značí neukončenost výpovědi a slouží k vnitřnímu členění výpovědi.

⁸ V Čechách se hojně užívá antikadence stoupavě klesavá. Projevuje se tak, že slabika s větným přízvukem je nejnižší, po ní tón prudce stoupne a další slabika taktu už zase mírně klesá.

Její správné využití není nahodilé, ale vždy se opírá o přesné pochopení významové skladby projevu.

Dynamika hlasového projevu není vlastnost absolutní, ale relativní, a to z toho důvodu, že nelze matematicky stanovit ani předepsat nějakou sílu hlasového projevu, jelikož každý člověk má od přírody jinak silný hlas. (Vrchotová-Pátová, 1983, str. 39) Tato síla hlasu závisí na množství vydechovaného vzduchu, rozkmitání hlasivek, velikost hrudního koše, zdraví plic, ale také na průchodnosti dýchacích dutin.

4.1.1.5. Tempo

Správná volba tempa mluveného slova je velmi důležitá pro srozumitelnost celého projevu. Rychlost mluvy musí být přizpůsobena prostředí i posluchačům. Příliš rychlé tempo řeči může mít za důsledek nepochopení obsahu, což může vést až k posluchačově ztrátě pozornosti. Pomalé tempo však může vést ke stejnému výsledku, protože posluchače unaví rozvleklost slov přednášejícího i jeho vlastní snaha udržet v paměti začátek myšlenky až do jejího dokončení. Řečník musí mít na mysli, že se posluchač k dané myšlence, kterou zcela nepochopil, již nemůže vrátit. (Motal, 2012)

Nejlepší je tedy tempo řeči střídat. Změny tempa lze dosáhnout nejen prodloužením a zkrácením doby trvání slabik, ale také prodloužením či zkrácením mluvních pauz. O tom, kterou část přednášet rychleji a kterou pomaleji rozhoduje v první řadě obsah projevu. Je však třeba si uvědomit, že změna tempa může být silným dramaturgickým prostředkem, a tak by ho měl využít pouze zkušený řečník.

V zásadě rozlišujeme dva základní typy mluvního tempa:

- 1) Tempo individuální – také známo jako tempo osobní. Tento druh tempa bývá více stabilní a také málo ovlivnitelné. Jak je z názvu patrné, jde o velmi individuální tempo, ve kterém záleží hlavně na temperamentu a celkové osobnosti člověka, v neposlední řadě také na jeho vzdělání. Při nervozitě má mluvčí sklony své tempo značně zrychlovat.
- 2) Tempo věcné – Tato mluvní rychlost je dána hlavně komunikační situací, obsahem a funkcí projevu. (Hála, 1947)

Kritéria pro onu správnou volbu tempa jsou dvojí:

1. Kolik času je zapotřebí k představě a pochopení toho, co posluchači slyší.
2. Mluvčí se řídí tím, jaký je jeho adresát a kolik toho o dané problematice ví. (Vrchotová-Pátová, 1983)

4.1.1.6. Barva hlasu

Individuální barva hlasu je pochopitelně podmíněna stavbou a velikostí hlasotvorných orgánů a je stejně jedinečná jako otisky prstů. (Strahl, 1993) Barva hlasu je tak velmi odlišná u každého jedince. Velkou roli v jejím utváření hraje pohlaví a věk, ale také například odlišné národnosti. Nejvíce je barva hlasu ovlivněna emocemi a psychickým stavem. Barvu hlasu lze však různě modifikovat, aby bylo možné rozpoznat (či naopak, aby to nebylo možné) okamžité rozpoložení mluvčího. Většinou se jedná o činnost podvědomou a je dána vztahem k obsahu sdělení či k adresátovi. (Hála, 1947) Barva hlasu se však nemůže stát jednou ze samostatných složek komunikace. Nemá totiž samostatnou sémantickou funkci.

Existují tři stupně hodnocení zabarvení lidského hlasu:

1. Příjemné zabarvení – obecně lze říci, že se jedná o hlas hlouběji posazený.
2. Nepříjemné zabarvení – bývají to většinou hlasy vysoko položené, chraplavé, ostré i zastřené
3. Neutrální zabarvení – toto zabarvení není ničím zvláštní a celkem nevýrazné.

Je dokázáno, že hlubší hlas budí větší důvěru, nežli hlas vysoký, i když pronášené argumenty jsou zcela identické. (Krobotová, 1992)

4.2. Pauzy

Nesmírně důležitým činitelem, sehrávajícím přímo dramatickou roli, jsou pauzy. Vhodně umístěné a vhodně odměřené pauzy zvýrazňují mluvené slovo, dodávají mu dramatický spád, výmluvnost a gradují, stupňují význam myšlenek. Mluvený projev bez pomlky unavuje a stává se pro posluchače nezajímavým. Podle citu pro délku pauzy a její vhodné umístění se pozná úroveň profesionální zdatnosti interpreta. (Vrchotová-Pátová, 1983; Strahl, 1993)

Běžná funkce pauzy je oddělování myšlenek, frázování. Čím je pauza delší, tím více vystupuje do popředí úsek stojící za ní. A tak své využití nalezne i uprostřed vět, kde připravuje posluchače na moment, který chce řečník zdůraznit. Takováto přestávka se nazývá psychologická pauza. (Strahl, 1993)

V praxi se rozlišuje několik typů pomlky (pauzy):

- a) Fyziologické (potřebné k nadechnutí) – tato pauza signalizuje na konci výpovědního celku jeho ukončení a zároveň umožňuje řečníkovi, aby se nadechnul a mohl pokračovat v mluvení.

- b) Logické (slouží jako prostředek frázování⁹) – řečník pomocí logických pauz člení svůj projev na menší větné úseky a tím vyjadřuje těsnější nebo volnější vztahy mezi slovy ve větě.
- c) Psychologické – tento druh pauz text bezpodmínečně nežadá a posluchač ji primárně neočekává, tudíž se také nazývá pauzou neprediktabilní.
- d) Emfatické – tyto pauzy nacházejí využití v případě, chce-li interpret vyvolat jistý citový účinek na posluchače. (Strahl, 1993; Vrchotová-Pátová, 1983)

Každá část výpovědi, která je oddělena pauzou, představuje dílčí myšlenkový celek, který odpovídá i mluvnické stavbě věty. Takovou část považujeme za frázi.

4.3.Promluvový úsek (frázování)

Promluvová jednotka nadřazená taktu je taktová skupina. Vzniká spojením několika taktů, které jsou z obou stran ohraničeny pauzou. Promluvový úsek bývá v češtině tvořen obvykle dvěma až pěti takty, které uživatel jazyka pociťuje jako sounáležící intonační celek. (Palková, Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru, 1994)

Frázování je logické zaokrouhlování větných celků. Je to v podstatě významové členění promluvy na celky a věty na kratší úseky. Nejčastěji se věta rozděluje na kratší promluvové úseky pomocí pauz¹⁰, ale také změnou melodie řeči. (Maříková, 2002)

Frázování je z hlediska posluchače velmi důležité, jelikož napomáhá náležitěmu porozumění promluv a odstraňuje i jejich případnou mnohoznačnost. Členěním mluvené řeči do úseků různé délky se pronášený text stává pro posluchače přehlednějším a srozumitelnějším. Věty by proto měly být formulovány přehledně a stručně.

⁹ Viz. kapitola 4.3.

¹⁰ Viz. kapitola 4.2.

5. Vybrané chybné a nežádoucí zvukové jevy

V níže uvedených kapitolách jsou vypsány vybrané prohršky, které se v mluvených projevech vyskytují. Následující chybné a nežádoucí jevy jsou vyzdvihnuty na základě zaměření praktické části.

5.1. Odchylky v kvantitě samohlásek

Délka nebo na druhou stranu krátkost samohlásky má v mnoha případech rozhodující vliv na význam slova. Může od sebe například slova nebo tvary slov vzájemně odlišovat.¹¹ V Českém jazyce je z toho důvodu zakotvena tzv. česká funkční kvantita, která určuje, kdy je samohláska krátká a kdy naopak dlouhá. (Hůrková, 1995, str. 19)

Jednu z odchylek tvoří nedbalá, redukovaná výslovnost samohlásek. Tato nezřetelnost některých samohlásek se vyskytuje hlavně u víceslabičných slov a postihuje samohlásky mezi souhláskami s podobným místem tvoření. (Hájková, 2011, str. 68)

Nejčastější chybou v kvantitě samohlásek je však jejich nespisovné zkracování.

5.1.1. Zkracování

V současných mluvených projevech se však objevuje i nespisovné zkracování výslovnosti. U samohlásek se jedná nejčastěji o samohlásku (*i*) a (*ú*)¹². U souhlásek pak k nežádoucí redukci dochází hlavně u dvou a tříčlenných souhláskových spojení ne začátku, nebo na konci slova¹³.

Nežádoucí zkracování výslovnosti může být rysem odchýlné výslovnosti nářečí. Sklon zkracovat dlouhé samohlásky mají zejména mluvčí z oblasti lašských a přilehlých vlašských nářečí. Redukci výslovnosti samohlásek (*i*) a (*ú*) však již přímo vysvětloval ve dvacátých letech minulého století zakladatel pražské fonetiky Josef Chlumský tím, že výslovnost těchto samohlásek vyžaduje značnou námahu svalstva jazyka, což podle něj svádí řečníky k jisté pohodlnosti a následnému zkracování výslovnosti dlouhých samohlásek. (Hůrková, 1995, str. 20)

¹¹ Například rada – řada, žila – žíla, myslí – myslí, atd.

¹² Například myslím [mislim], nebo také říkám [řikám], vím [vim], atd.

¹³ Například kdyby [dybi], který [kerí], jedenáct [jedenác], apod.

5.2. Odchytky zaviněné oslabením artikulace souhlásek

K nenormativním odchytkám dochází u samohlásek z důvodů nedostatečně aktivní výslovnosti. Z tohoto důvodu se některé souhlásky deformují, nebo dokonce zcela zanikají. Tento jev je častý především u souhlásek (*v*), (*j*), (*h*) a (*l*) a to v nepřízvučné slabice mezi dvěma samohláskami. (Hůrková, 1995)

- Oslabená artikulace u souhlásky *v* – místo spisovného pivovar či povídal, je možné slyšet nespisovné [piovar, poídal].
- Oslabená artikulace u souhlásky *j* – souhláska *j* je v této souvislosti artikulačně velmi náročná. Svým tvořením se totiž blíží vysoké samohlásce *i*. K zániku *j*, tak často dochází při výslovnosti zájmen *ji*, *jí*, *jim*, *jich*, která stojí většinou jako příklonky. Dále je možno slyšet redukci souhlásky *j* například ve slovech *bijte*, *pijte* apod., kdy se ze slov stává nespisovné [bite, píte].
- Oslabená artikulace u souhlásky *h* – místo spisovného sbohem, na shledanou, toho druhého, je možné slyšet [sboem, nasledanou, toodruhé].
- Oslabená artikulace u souhlásky *l* – místo spisovného děláte je často ke slyšení nespisovné [d'ěáte]. (Lukavský, 2000; Hůrková, 1995)

5.3. Špatné přízvukování předložek původních

Při přízvukování předložek původních je přízvuk normativně prisuzován slabičné předložce. Avšak špatné přízvukování předložek původních, kdy dochází k přesunu přízvuku ze slabičné předložky na první slabiku následujícího slova, se stává v ojedinělých případech přípustným jevem. Jedná se o následující situace.

- a. Za jednoslabičnou předložkou následuje slovo nesklonné¹⁴. Např. Dostal se do **příliš** nebezpečné situace. Považoval to za **velmi** dobrý nápad.
- b. Následuje-li za předložkou slovo příliš dlouhé, s neobvykle velkým počtem slabik. Např. Stanul na **nejnebezpečnějším** místě. Pro **nezapomenutelné** chvíle.
- c. Mluvčí chce zdůraznit jádro výpovědi. Např. Jak ses mohla rozhodnout pro **takového** člověka. (Hůrková, 1995, str. 39)

V těchto případech nejsou odchytky od spisovného přízvukování považovány za chyby.

¹⁴ Například příslovce, které stupňuje nebo přesněji určuje význam jména v předložkové vazbě (obvykle se jedná o slovo s větším přízvukem).

5.4.Zjednodušování

V mluveném projevu spisovném je nutností dodržovat plnou výslovnost slov. Jen výjimečně je určitá redukce přípustná.

Zjednodušená výslovnost se v českém jazyce například povoluje u výslovnosti hlásky [j]¹⁵ a to ve tvarech pomocného slovesa být. Slovo jsem lze vyslovit jako [sem], jsi [si], jste [ste], a podobně. (Hůrková, 1995)

Ve veřejných projevech neutrálních je zjednodušená výslovnost souhláskových spojení akceptována ve slovech dcera [cera], srdce [srce] a ctnost [cnost]. Dále potom je určitá úprava výslovnosti připouštěna u číslovek sedm [sedum] a osm [osum]. (Hůrková, 1995)

5.5.Hezitační zvuky

Pro nepřipravený či spontánní mluvený projev jsou typické formulační pauzy. Nejčastěji je tato pauza vyplňována tzv. hezitačními zvuky, které se mohou vyskytovat prakticky kdekoliv v textu. Mezi formulační pauzy jsou však řazeny i pauzy při opravách, kdy jde o pauzu mezi původním výrazem a výrazem nově proneseným.

Hezitační zvuky (nebo také váhací) jsou jevy paralingvistickými a nejvíce se objevují při hledání správného výrazu nebo jsou také vyjádřením nejistoty mluvčího. Motivem jejich vzniku je formulační úsilí mluvčího o adekvátní sdělení zamýšleného obsahu, které si vyžaduje pauzu. (Mülerová; Nekvapil, 1986, str. 105-112)

Nejvíce užívanými hezitačními zvuky jsou „e“, „ee“, „mhm“, „hmm“ nebo „ehm“.

5.6. Chybná technika práce s hlasem či dechem

Důležitou součástí dobré úrovně mluvené řeči po technické stránce je zvládnutí techniky dýchání při řeči a ovládnutí hlasu. Z tohoto hlediska se objevují v rozhlasových projevech elementární nedostatky. (Palková, Výslovnost rozhlasových mluvčích, 1982)

5.6.1. Stoupavá melodie

Častým jevem u rozhlasových moderátorů je užití příznakových melodií koncových úseků vět oznamovacích. Nejčastěji je hlasateli používána stoupavá melodie ve snaze zdůraznit daný výraz ve výpovědi. Takto užívaná kadence se nazývá nemoc šílených

¹⁵ Fonetické závorky vyznačují zvukovou podobu grafiky.

moderátorů. Podle Bartoška lze tento jev omluvit cílem přesvědčit posluchače. (Bartošek, 2003, str. 57)

Pro spisovnou výslovnost však platí, že na intonačním centru nekoncového úseku se užívá kadence mírně stoupavá a na intonačním centru koncového úseku kadence klesavá, tzv. čtení do tečky¹⁶.

5.6.2. Nepravidelný rytmus řeči

Nepravidelné tempo či rytmus řeči úzce souvisí s nezvládnutou správnou technikou dýchání. Nejčastěji dochází ke zrychlení tempa na koncích vět, kdy mluvčímu dochází dech a snaží se co nejrychleji dořici danou myšlenku. Toto neúměrné zrychlení z důvodu nesprávné práce s dechem má za důsledek sotva slyšitelné konce, které jsou pro posluchače nepříjemné a které snižují vnímání obsahu textu. (Palková, Výslovnost rozhlasových mluvčích, 1982)

5.6.3. Dlouhé pauzy

Neúměrná délka pauz, či pauzy na místech, na kterých by být neměly, jsou základním ukazatelem nepřípravenosti mluveného projevu. Dlouhé pauzy bývají povětšinou užity jako pauzy váhací nebo formulační.

Na druhou stranu pomlky v místech, ve kterých by být neměly, poukazují na nezvládnutou správnou techniku dýchání, kdy řečník udělá pauzu na nádech na nevhodném místě v textu. V posluchači to může vzbudit mylný dojem, že přijde myšlenka, na kterou se má soustředit¹⁷. (Mülerová; Nekvapil, 1986; Strahl, 1993)

5.6.4. Slyšitelné vdechy, polknutí či mlasknutí

Mezi elementární nedostatky v projevech některých rozhlasových hlasatelů patří například slyšitelné vdechy mezi jednotlivými mluvními celky, případně další zvuky, jako polknutí, mlasknutí a podobně. (Palková, Výslovnost rozhlasových mluvčích, 1982) Každý rozhlasový mluvčí musí vždy počítat se skutečností, že mikrofon všechny tyto zvuky několikanásobně zesílí. Neslyšnost dechu a jiných rušivých zvuků je relativně málo podstatnou složkou mluveného projevu rozhlasových moderátorů a redaktorů, ale i této složky si je posluchač vědom a dosti často právě ona ovlivňuje jeho sympatie k mluvčímu.

¹⁶ Viz. kapitola 4.1.1.3.

¹⁷ Viz. kapitola 4.2. odstavec c).

6. Praktická část

V praktické části jsou popsány sledované vzorky z hlediska získaného oprávnění k provozování rozhlasového vysílání a vypsány jsou také jednotlivé základní rozdíly mezi nimi. Dále praktická část obsahuje sledování četnosti výskytu výše popsaných chybných jevů objevujících se v mluveném projevu moderátorů a hlasatelů vybraných rozhlasových stanic, Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu a Rádía Impuls. Toto sledování vychází ze samotné stabilizované normy spisovné výslovnosti, jež je popsána v teoretické části práce. Výsledky sledování jsou poté shrnuty a komparovány.

Pro účely bakalářské práce byly zvoleny nejčastější chybné jevy vyskytující se v mluveném projevu tak, jak je uvádí Ústav českého jazyka a teorie komunikace Filozofické fakulty Univerzity Karlovy ve svém periodiku *Čeština u nás a ve světě*¹⁸.

6.1. Charakteristika rozhlasového vzorku

Rozhlasovým vysíláním se rozumí šíření původních či převzatých rozhlasových programů určených k příjmu veřejností prostřednictvím zemských vysílacích rádiových zařízení, kabelových systému a družic, a to analogově i digitálně. (Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, CODEXIS ACADEMIA)

Rozhlasové stanice Český rozhlas 1 – Radiožurnál i Rádio Impuls se řadí mezi stanice celoplošné, jež zákon¹⁹ vymezuje jako stanice s pokrytím příjmu nejméně pro 80% obyvatel²⁰.

Provozovatelem rozhlasového vysílání může být nejen právnická, ale také fyzická osoba, která získala oprávnění k provozování vysílání na základě příslušného zákona (Český rozhlas), nebo dostala oprávnění udělením licence podle zákona (Impuls), anebo jej získala registrací podle zákona. (Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, CODEXIS ACADEMIA)

6.1.1. Veřejnoprávní rozhlasová stanice

Základní charakteristiky veřejnoprávní instituce, zřízené za účelem poskytování služeb veřejného zájmu, které soukromý sektor není schopen na komerčním ziskovém základě zajistit, jsou zhruba všude stejné. Taková instituce má několik základních rysů.

¹⁸ *Čeština u nás a ve světě: Mluvená čeština v médiích*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2008, XVI. ISSN 1210-9339. Dostupné z: <http://ucjtk.ff.cuni.cz/system/files/publikace/cds/CDS2008-12.pdf>

¹⁹ Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání

²⁰ 80% obyvatel České republiky počítaných dle údajů vyplývajících z posledního sčítání lidu

V první řadě je ustanovena právní normou, která vymezuje předmět činnosti dané instituce, specifikuje způsob jejího financování a stanovuje mechanismus veřejné kontroly její činnosti. (Šmíd, 2004)

Český rozhlas, jakožto veřejnoprávní rozhlasová stanice, má celý svůj koncept určený příslušným zákonem. Posláním Českého rozhlasu je dle něj „poskytování objektivních, ověřených, ve svém celku vyvážených a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů“²¹. Dále má také rozvíjet kulturní identitu nejen českého národa, ale také národnostních a etnických menšin žijících na území České republiky, sloužit vzdělávání a přispívat k zábavě posluchačů. Český rozhlas bere dále zřetel na svobodu náboženství a postojů jednotlivých posluchačů, na jejich národnostní a etnický původ, věk i pohlaví. (Úplné znění zákona o Českém rozhlasu s novelami ohledně digitalizace, 2005, CODEXIS ACADEMIA)

Hlavní pravidla, která musí moderátoři a redaktori Českého rozhlasu dodržovat, jsou zakotvena v Kodexu Českého rozhlasu. Konkrétní ustanovení pro jazykový projev jsou obsažena v článku 16, který tvoří v bakalářské práci Přílohu č. 3. Tento kodex mimo jiné stanovuje, že „vyjadřování hlasatelů moderátorů a redaktorů ve vysílání musí působit jako vzor správného užívání jazyka již s ohledem na skutečnost, že posluchači mohou takovému vyjadřování přikládat normotvorný význam“ (Kodex Českého rozhlasu, 2010).

6.1.2. Soukromá rozhlasová stanice

Soukromé, nebo také komerční rozhlasové stanice zaměřují svůj zájem na prodej vysílacího času. Z toho důvodu tvoří značnou část vysílání reklamy a jiné komerční vstupy. (Šmíd, 2004) Dalším cílem soukromých stanic je pobavit určitou skupinu posluchačů, na které je v daný čas daná stanice zaměřena. Tomu se přizpůsobuje nejen programová skladba vysílání a hudební žánr, ale také samotný projev moderátora. Jeho korektní mluva zde ustupuje do pozadí a do popředí zájmu se dostává kreativita a charisma. Na výcviku a přípravě moderátorů spolupracuje rozhlasová stanice Impuls s personální a vzdělávací agenturou APPLAUS MÉDIA s.r.o. (www.impuls.cz, 2013)

Dle výzkumu, který pro Rozhlasovou sekci Sdružení komunikačních a mediálních organizací (RS SKMO) zhotovily agentury STEM/MARK a MEDIAN je už několik let

²¹ Zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů

nejposlouchanější českou soukromou rozhlasovou stanicí právě Rádio Impuls. Každý den si jej naladí kolem 1,026 milionů posluchačů. (RadioProjekt Poslechovost, 2013)

6.1.3. Hlavní rozdíly mezi soukromým a veřejnoprávním sektorem

Prvním rozdílem mezi veřejným a soukromým sektorem je jeho zřizovatel a skutečnost, jakou získává oprávnění k vysílání. Český rozhlas jako sdělovací prostředek veřejné služby je zřízen právní normou přijatou politickou reprezentací státu. Konkrétně je Český rozhlas zřízen na základě Zákona č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, který mu také dává oprávnění k vysílání. Vede toho Impuls, jako médium soukromého charakteru, je zřizován podnikatelským subjektem jako obchodní společnost a její oprávnění k vysílání vzniká udělením příslušné licence. (Šmíd, 2004)

Dalším rozdílem je financování jednotlivých zařízení. Zatímco Český rozhlas je financován z veřejných zdrojů, tj. poplatky, jež stanoví stát nebo ze státního rozpočtu, dále potom z reklamy, sponzoringu či jiných obchodních aktivit, které však neohrožují veřejnou službu, tak financování rozhlasové stanice Impuls stojí z velké části právě na výnosech z reklamy. Zbytek nákladů pokrývá sponzoring a nezávazné obchodní činnosti. (Šmíd, 2004)

Reklama je také jedním z rozdílů, který je mezi médii veřejné služby, tedy Českým rozhlasem, a médii soukromým, Impulsem. Ve vysílání veřejnoprávní rozhlasové stanice je množství reklamy regulováno natolik, že nesmí překračovat 1% denního vysílacího času. (Úplné znění zákona o Českém rozhlasu s novelami ohledně digitalizace, 2005, CODEXIS ACADEMIA) Soukromé rozhlasové stanice naopak na reklamách stojí.

Posledním ze základních rozdílů, který odlišuje veřejnou a soukromou službu, jsou jejich programové povinnosti. Veřejný sektor se vyznačuje plněním programu, který je dán ze zákona. Tento zákon pak přesně vymezuje, že Český rozhlas má univerzální dostupnost, rozmanitý obsah, původní tvorbu, pořady pro menšiny, apod. Soukromá rozhlasová stanice také musí dodržovat program, ale právě a jen ten, který má licencovaný. (Šmíd, 2004)

6.2. Rozbor formální zvukové stránky rozhlasových moderátorů

Rozbor formální zvukové stránky rozhlasových moderátorů je zpracován do několika úrovní. Základní rozdělení je na jednotlivé zkoumané dny. Každý den je potom dále rozčleněn do podkapitol dle předmětu zkoumání, tedy na podkapitolu Český rozhlas 1 – Radiožurnál a Impuls.

Obsahem podkapitol je podrobnější individuální rozbor formální zvukové stránky posuzovaných kompetentních moderátorů Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu a Impulsu, jež budou současně zpracovány do tabulek s přesným výčtem chybných prvků, kterých se tito moderátoři během svého mluveného projevu dopustili.

6.2.1. Rozbor formální zvukové stránky rozhlasových moderátorů ze dne 18. 2. 2013

6.2.1.1. Český rozhlas 1 – Radiožurnál

Pondělí 18. února byl na rozhlasové stanici ČRo – 1 Radiožurnál typický pracovní den. Ráno zahájil moderátor Jiří Chum s pořadem Ranní Radiožurnál, který každý všední den vysílá mezi pátou a devátou hodinou. Chum měl ve svém projevu problém s hezitačními zvuky, ale také s dlouhými pauzami a to především ve spontánním projevu nebo při pokládání otázek v rozhovorech. Moderátor se také dopustil jednoho chybně přiřazeného intonačního centra výpovědi. Konkrétně se jednalo o intonační centrum opakovaného výrazu ve zjišťovací otázce, kdy Chum intonačně neuzavřel první složku výpovědi a ihned navázal na složku druhou. Celá výpověď tak ztratila na své logičnosti. Dále se tento moderátor dopustil jedné chybné artikulace hlásky v při uvádění písně *Kdy vzlétnu já*.

Hlavní zprávy, které jsou vždy v celou hodinu, uváděl Pavel Prouza s Janou Guldou. Pavel Prouza měl poté na starost i krátké zpravodajské vstupy během každé hodiny. Jana Gulda v úvodu hlavních zpráv v 8:00 měla značné rytmické problémy, čímž byl narušen plynulý tok řeči. Tempo moderátorčina projevu bylo z počátku příliš rychlé, což mělo za následek, že se Gulda dopustila několika slyšitelných nádechů a hezitačních zvuků. Zprávařka také nenormativně redukovala souhláskové spojení u slova *kdyby* – bylo vysloveno [dybi]. Prouza měl vedle toho ve svých vstupech jedenáct slyšitelných nádechů, což je největší počet slyšitelných nádechů pro tento den za rozhlasovou stanici Radiožurnál. Dále se tento moderátor nevyhnul nenormativní kadenci zjišťovací otázky

Sněží tam ještě? Přízvukná slabika zde byla pronesena na nejvyšším tónu a ve slabikách následujících jeho výška klesla.

V devět hodin vystřídala Jiřího Chuma moderátorka Lucie Výborná a pořad Dopolední Radiožurnál, ve kterém byl jejím zpovídaným hostem Patrik Nacher. V rozhovoru dělaly Výborné problémy především hezitační pauzy, které používala skoro před každou otázkou. Dále se v jejím projevu objevilo několik slyšitelných nádechů, které zvukovou stránku projevu Výborné narušovaly. V artikulaci udělala Výborná chybu hned dvakrát a to konkrétně u hlásky *j* ve slově *potřebujete* a u hlásky *v* při výslovnosti slova *bankovnictví*, kde byla artikulace oslabená. O zprávy se z počátku jejího dopoledního vysílání staral Pavel Prouza, ale v 11 hodin jej vystřídala Tereza Tomášková, která tento den měla svůj projev jen s nepatrným množstvím chyb.

Ve 12:30 skončilo vysílání Dopoledního Radiožurnálu s Lucií Výbornou a začal Odpolední Radiožurnál s Petrem Králem. Necháme-li stranou patnáct hezitačních zvuků, nedopustil se Král žádných závažnějších nedopatření a jeho projev byl velmi profesionální a srozumitelný.

Po třetí hodině začala pořad Odpolední Radiožurnál moderovat Hana Schánělová. Zvukovou stránku jejího projevu narušilo deset hezitačních zvuků, tři slyšitelné nádechy a menší množství dalších chybných prvků. Mezi ně patřily například dvě oslabené artikulace hlásky *l* u slova *neděláte* a u věty *Už jsem se bála...* a jeden nekorektně přiřazený přízvuk. V 16 hodin převzala moderování zpravodajských bloků Jana Petrová, která měla vstupy bez znatelnějších problémů.

Pořad Dvacet minut Radiožurnálu, který začíná vždy v 17:06, měla na starost Veronika Sedláčková. Tématem dne byla jaderná elektrárna Temelín. V rozhovoru s Pavlem Šolcem dělaly Sedláčkové velké problémy hezitační zvuky, slyšitelné nádechy i dlouhé pauzy. Nevyhnula se ani několika přerázkám, oslabené artikulaci u hlásek *j* a *k*, či nevyrovnanému rytmu řeči. Sedláčková se také dopustila jednoho nekorektního přízvuku. Všechny tyto chyby jsou přisuzovány nezvládnuté technice dýchání a nepřipravenosti moderátora.

Tabulka 1 - Počet chybných jevů u jednotlivých moderátorů Radiožurnálu, 18. 2. 2013

Moderátor/Chyby	Zkracování	Špatná artikulace	Špatné přízvukování	Zjednodušování	Hezitační zvuky	Špatná intonace	Chybný rytmus	Dlouhá pauza	Mlaskání/Odkašlání	Slyšitelný nádech	Přeřeknutí
J. Chum	X	1	X	X	12	1	X	7	X	6	3
L. Výborná	X	2	X	X	16	X	X	3	X	8	4
P. Král	X	X	X	X	15	X	X	2	X	4	X
H. Schánělová	X	1	2	X	10	1	X	1	X	3	1
P. Gulda	1	X	X	1	6	X	2	X	X	2	X
P. Prouza	X	X	X	X	4	1	X	4	X	11	6
T. Tomášková	X	X	1	X	1	X	X	1	X	2	X
V. Sedláčková	X	2	1	X	21	1	2	9	X	11	5
J. Petrová	X	1	X	X	2	X	X	2	X	X	X

6.2.1.2. *Impuls*

Ranní vysílání rozhlasové stanice Impuls zahájil v pět hodin ráno pořad Haló, tady Impulsovi!, který každý všední den uvádí dvojice moderátorů Jan Daněk a Jitka Vlková. Zpravodajství měla na starost Jiřina Součková. Tento vysílací blok obsahuje i krátké vstupy reportérů, kteří však do podrobnějšího zkoumání nebyli zařazeni.

Moderátoři Jan Daněk a Jitka Vlková měli značné problémy s hezitačními zvuky. Projev Vlkové poté zatížilo špatné přízvukování a slyšitelné nádechy, což poukazovalo na skutečnost, že moderátorka plně neporozuměla textu, který ve vstupu četla. Daněk měl vedle toho problém s delšími pauzami, které se v jeho projevu objevily celkem desetkrát. Moderátorův projev byl mimo jiné zatížen jedním zkrácením hlásky *i* u slovního spojení *tak já věřím*. Artikulační chyba se u Daňka objevila při oslabení hlásky *j*, která u spojení *to je dobře* byla zcela neslyšná. V ranním vysílání zpravodajství se redaktorka Jiřina Součková dopustila šesti slyšitelných nádechů a několika dalších menších chybných jevů.

S koncem pořadu Haló, tady Impulsovi! v devět hodin začal Dopolodní Impuls s Vlastimilem Korcem. V první hodině jeho vysílacího bloku jej svými zprávami doprovázela Jiřina Součková. Od desáté hodiny započalo moderování zpráv s Monikou Vrchotovou, která je uváděla až do patnácté hodiny. Vlastimil Korec měl ve svém projevu značné problémy s hezitačními zvuky a slyšitelnými nádechy. V tento den měl ze všech moderátorů obou sledovaných rozhlasových stanic právě těchto chybných prvků největší počet. Jednoho zkrácení hlásky *i* se Korec dopustil u slovního spojení *to všichni víme*. U tohoto moderátora byly také početné intonační chyby a to především u otázek zjišťovacích. Objevila se zde však také nenormativní kadence u věty oznamovací, která se vyznačovala mírným stoupnutím poslední slabiky koncového úseku věty. U této odchylky byla také značně prodloužena samohláska poslední slabiky.

Impuls a zlatá česká klasika.

Celkově byl mluvený projev moderátora Vlastimila Korce po zvukové stránce nelibý a někdy dokonce velmi špatně srozumitelný. Projev zprávačky Moniky Vrchotové byl oproti tomu tento den profesionální a bez větších odchylek od norem spisovné zvukové stránky řeči.

V pravé poledne vystřídal Dopolnední Impuls s Vlastimilem Korcem Odpolední Impuls s Ivo Apfelem. Moderátor Apfel se dopustil devatenácti hezitačních zvuků, devíti slyšitelných nádechů a sedmi dlouhých pauz, které celkovou zvukovou stránku jeho projevu narušovaly. Další chybné prvky byly poměrně mizivé. Za zmínku však stojí dvě až příliš expresivní intonace s nepřiměřenými důrazy, které zkreslovaly moderátorovu výpověď. Apfel se tedy v projevu nevyhnul citovému zabarvení.

Ve tři hodiny odpoledne nastala změna nejen změna v moderování zpráv, které po Monice Vrchotové převzala Mária Kunová, ale také pořad Odpolední Impuls s Vlastimilem Korcem nahradil František Matějčíek s vysílacím blokem Fanda a jeho česká banda. V tomto pořadu doprovázel Matějčíeka moderátor a zpěvák Petr Vondráček, který vkládá do moderování také své hudební vsuvky. Vondráček se kromě pěti hezitačních zvuků a čtyř slyšitelných nádechů nedopustil žádné další chyby, která by jakkoliv narušovala zvukovou stránku jeho projevu. Matějčíek se naopak tento den dopustil ze všech moderátorů obou sledovaných rozhlasových stanic největšího počtu přeréknutí. Moderátorka zpráv Mária Kunová se dopustila pěti slyšitelných nádechů, tři hezitačních zvuků, jedné delší pauzy a také jednoho přeréknutí.

Tabulka 2 - Počet chybných jevů u jednotlivých moderátorů Impulsu, 18. 2. 2013

Moderátor/Chyby	Zkracování	Špatná artikulace	Špatné přízvukování	Zjednodušování	Hezitační zvuky	Špatná intonace	Chybný rytmus	Dlouhá pauza	Mlaskání/Odkašlání	Slyšitelný nádech	Přeřeknutí
J. Daněk	2	3	2	X	24	2	X	10	X	5	2
J. Vlková	X	X	4	1	17	X	1	4	X	7	X
V. Korec	1	X	2	X	35	4	2	9	X	12	3
I. Apfel	X	X	1	X	15	2	1	7	X	9	4
F. Matějček	X	X	X	1	19	1	X	4	X	7	9
P. Vondráček	X	X	X	X	5	X	X	X	X	4	X
J. Součková	X	X	X	X	1	X	X	1	X	6	1
M. Kúnová	X	X	X	X	3	X	X	1	X	5	1
M. Vrchotová	X	X	1	X	1	X	X	X	X	1	X

6.2.1.3. Shrnutí dne

Ve vysílání obou zkoumaných rozhlasových stanic dělaly moderátorům v pondělí 18. února 2013 nejvýznamnější problémy hezitační zvuky. Největšího počtu, celkem pětatřiceti těchto paralingvistických jevů, se dopustil moderátor Impulsu Vlastimil Korec. Za Radiožurnál udělala nejčetnější počet hezitačních pauz moderátorka Veronika Sedláčková.

Sedláčková, která vedla pořad Dvacet minut Radiožurnálu, měla svůj projev povětšinou spontánní a tak se dopustila čtenějších chybných prvků ve větším množství sledovaných kategorií nežli její kolegové.

Dalším velmi chybujícím moderátorem byl Jan Daněk. Ten se dopustil nejen čtyřiaadvaceti hezitačních zvuků, ale také nenormativního zkracování, špatné artikulace, chybného přízvukování či nekorektní intonace.

Celkově tedy měli nejzávažnější problémy se zvukovou stránkou mluveného projevu tento den moderátoři Vlastimil Korec, Jan Daněk a Veronika Sedláčková. V moderování zpráv udělala největší množství chybných prvků Petra Gulda.

6.2.2. Rozbor formální zvukové stránky rozhlasových moderátorů ze dne 23. 2. 2013

Víkendové vysílání obou sledovaných rozhlasových stanic je specifické větším množstvím krátkých vstupů a pořadů, které se zabývají například cestováním či vařením. Také jednotlivé vysílací bloky jsou delší a tak je moderátorů během víkendového vysílání méně, nežli je tomu u vysílání během pracovních dní.

6.2.2.1. Český rozhlas 1 – Radiožurnál

Ranní vysílání Radiožurnálu zahajuje každou sobotu v pět hodin pořad Víkendový Ranní Radiožurnál. Třidvacátého února jej moderoval Petr Král, který měl tento den za svého hosta režisérku Terezu Vrabelovou. Po prvních dohadách o tom, jaké má paní režisérka vlastně příjmení, ve kterých byla řeč Krále dosti nejistá a udělal zde několik slyšitelných nádechů, hezitačních zvuků a přeřeknutí, už moderátor vedl rozhovor velmi profesionálně. Ve zbytku vysílacího času jím moderovaného bloku se Král například odpustil jedné oslabené artikulace hlásky *l* u slovního spojení *na slyšenou*.

Dopolední zpravodajské vstupy měla na starost Jana Petrová. Ta se za několik hodin svého moderování dopustila největšího počtu přeřeknutí za celé sledované období obou rozhlasových stanic. Petrová navíc jednou chybně artikulovala slovo *příkládají*. Hlásky *l* byla u moderátorčiny výslovnosti skoro neslyšná.

Pravidelným programem, který začíná každou sobotu v devět hodin je Křesťanský týdeník s Danielou Karafiátovou. Do mluveného projevu této moderátorky se vmísil pouze jedna hezitační pauza, jedna intonační chyba, kdy u otázky klesla hlasem tzv. do tečky, dva slyšitelné nádechy a jedno přeřeknutí. Jinak ukázala Karafiátová, že její projev je po formální zvukové stránce velmi dobrý a vyrovnaný, čemuž odpovídalo tempo řeči i artikulace jednotlivých slov.

Po skončení Křesťanského týdeníku nastoupil v 10 hodin Václav Žmolík s pořadem Víkendový Polední Radiožurnál. Žmolíkův mluvený projev silně narušovaly hezitační pauzy, kterých po dobu svého vysílání udělal třiatřicet. Vedle tohoto vysokého počtu rušivých zvuků udělal Žmolík také 15 slyšitelných nádechů, 4 dlouhé pauzy a 5 špatně artikulovaných souhlásek, což bylo v tento den nejvíce za všechny moderátory obou sledovaných rozhlasových stanic. V artikulaci mu dělala velký problém souhláska *j*, kterou několikrát zcela vypustil u sloves *pijte* či *pijí*, která používal v jednom ze svých vstupů.

V poledne vystřídala v moderování zpráv Janu Petrovou redaktorka zpravodajství Marcela Hálová. Ta měla svůj projev po zvukové stránce o poznání lepší, nežli její kolegyně. Až na čtyři hezitační zvuky udělala za celou dobu vysílání jen mizivé množství chybných prvků.

V bloku moderovaném Václavem Žmolíkem má své místo mimo jiné Glosa Pavla Maurera. Žurnalista zabývající se gastronomií udělal ve svém několikaminutovém projevu chyby v 5 z 11 sledovaných kategoriích chybných prvků. Největší počet, celkově sedm, měl slyšitelných nádechů, dále se u něj vyskytly čtyři hezitační zvuky, dvě dlouhé pauzy a přeroknutí a jedno nekorektní zkrácení spojky *který*.

Po hlavních zprávách ve dvě hodiny odpoledne začala vysílat Michaela van Erne a pořad Víkendový Odpolední Radiožurnál. Van Erne dělaly problém hezitační pauzy a slyšitelné nádechy. Dále její projev narušila oslabená artikulace hlásek *d* a *n*. Obě dvě hlásky velmi nápadně připomínaly hlásku *r*.

Tabulka 3 - Počet chybných jevů u jednotlivých moderátorů Radiožurnálu, 23. 2. 2013

Moderátor/Chyby	Zkracování	Špatná artikulace	Špatné přízvukování	Zjednodušování	Hezitační zvuky	Špatná intonace	Špatný rytmus	Dlouhá pauza	Mlaskání/Odkašlání	Slyšitelný nádech	Přeřeknutí
P. Král	X	1	1	X	28	X	X	1	X	4	4
D. Karafiátová	X	X	X	X	1	1	X	X	X	2	1
V. Žmolík	X	5	1	X	33	1	X	4	X	15	1
P. Mauer	1	X	X	X	4	X	X	2	X	7	2
M. van Erne	X	2	1	X	17	X	X	1	X	5	1
J. Petrová	X	1	X	X	6	X	X	2	X	4	12
M. Hálová	X	X	X	X	4	X	X	1	X	1	X

6.2.2.2. *Impuls*

Vysílací blok Ranní Impuls, který má na rozhlasové stanici Impuls své místo pravidelně každou sobotu a neděli mezi pátou a desátou hodinou dopolední, moderoval Ludvík Pospíšil. Ten se mimo jiné dopustil tří artikulačních chyb. Poprvé u slovního spojení *úvodním tématem*, kdy výslovnost hlásky *v* byla značně oslabena, a dále u slova *nějaký* a spojení *to je*, kde bylo *j* zcela vynecháno. V Pospíšilově projevu dále figurovalo větší množství hezitačních pauz a slyšitelných nádechů.

Ranní a dopolední zpravodajství moderovala Jana Magdoňová, jejíž projev silně narušovaly hezitační zvuky a slyšitelné nádechy. Zvukovou stránku Magdoňové zatížilo i jedno ztracení v textu. Zprávačino tempo se citelně snížilo a moderátorka se jednou přehlela. Mezi další chyby, které se u Magdoňové projevíly, patří dva špatné přízvuky a jedno zjednodušení slova *vždycky*.

Od desáté do osmnácté hodiny má v sobotu na Impulsu své místo pořad Víkendové Impulsy. První polovinu pořadu moderoval Jan Benešovský, jenž se v rozhovoru s Václavem Dvořákem z Českého hydrometeorologického ústavu dopustil šesti z celkových sedmi dlouhých pauz, které v tento den během svého moderování udělal. Zvukovou stránku projevu Benešovského také narušovala špatná výslovnost sykavek, tzv. sigmatismus. Tato individuální vada se u Benešovského projevovala u sykavek ostrých²².

V deset hodin převzala moderování zpráv Monika Vrchotová. Redaktorka měla mluvený projev bez větších problémů a až na jedno přehlenutí, po kterém následovaly dva hezitační zvuky a jedna dlouhá pauza se nedopustila žádného dalšího chybného jevu. Podobně na tom byl i její kolega Vladimír Vokál, který měl na starost zprávy od 15 hodiny.

Druhou polovinu Víkendových Impulsů moderovala Eva Fraňková, jež hned na počátku svého projevu chybně artikulovala spojku *kerá*. Fraňková také nekorektně intonovala položenou otázku na posluchače a použila jednadvacet hezitačních zvuků. Dále její řeč sedmkrát narušilo přehlenutí a jednou dokonce mlasknutí.

²² Mezi ostré sykavky patří hlásky *s* a *z*

Tabulka 4 - Počet chybných jevů u jednotlivých moderátorů Impulsu, 23. 2. 2013

Moderátor/Chyby	Zkracování	Špatná artikulace	Špatné přízvukování	Zjednodušování	Hezitační zvuky	Špatná intonace	Špatný rytmus	Dlouhá pauza	Mlaskání/Odkáslání	Slyšitelný nádech	Přeřeknutí
L. Pospíšil	X	3	X	X	25	2	1	4	X	12	4
J. Benešovský	2	X	X	X	19	X	X	7	X	6	2
E. Fraňková	X	1	X	X	21	1	X	2	1	8	7
J. Magdoňová	X	X	2	1	13	X	1	1	X	7	2
M. Vrchotová	X	X	X	X	2	X	X	1	X	X	1
V. Vokál	X	X	1	X	1	X	X	X	X	1	1

6.2.2.3. Shrnutí dne

V sobotu 23. února 2013 dělaly moderátorům vedle hezitačních zvuků problémy především slyšitelné nádechy, ale také přeréknutí. Hezitačních zvuků udělal nejvíce moderátor Radiožurnálu Václav Žmolík, celkem se jich v jeho projevu vyskytlo třiatřicet. Moderátorův mluvený projev také narušil největší počet, celkem patnáct, slyšitelných nádechů a pět špatně artikulovaných slov či slovních spojení. Nejvýznamnějšího počtu přeréknutí se dopustila redaktorka Jana Petrová. Tato moderátorka se přerékla dvanáctkrát, což byl nejvyšší počet těchto chybných prvků ve všech sledovaných dnech.

U moderátorky zpráv na rozhlasové stanici Impuls Jany Magdoňové se tento den vyskytl neobvykle vysoký počet hezitačních zvuků. Těchto celkových třináct rušivých elementů je u profesionální hlasatelky, která má na starost čtení připravených zpráv, naprosto nepřipustným jevem.

Zvuková stránka mluveného projevu byla tento den také narušena mlasknutím, což byla kategorie s nejmenším počtem výskytu prvků. Tento rušivý jev zatížil projev moderátorky Impulsu Evy Fraňkové.

Při poslechu bylo zjištěno, že projev moderátora Impulsu Jana Benešovského narušuje individuální vada řeči. Špatná výslovnost sykavek, tzv. sigmatismus, se u tohoto moderátora projevila u sykavek ostrých.

6.2.3. Rozbor formální zvukové stránky rozhlasových moderátorů ze dne 9. 3. 2013

Víkendové vysílání obou sledovaných rozhlasových stanic je specifické větším množstvím krátkých vstupů a pořadů, které se zabývají například cestováním či vařením. Také jednotlivé vysílací bloky jsou delší a tak je moderátorů během víkendového přenosu méně, nežli je tomu během pracovních dní.

6.2.3.1. Český rozhlas 1 – Radiožurnál

Víkendový Ranní Radiožurnál i tuto sobotu moderoval Petr Král. Ten si sice oproti předchozí sledované sobotě výrazně polepšil v počtu hezitačních zvuků, které se v jeho projevu objevily celkem čtrnáctkrát, avšak měl početnější slyšitelné nádechy a přerápnutí. Dále se Král dopustil dvou až přehnaně expresivních intonací v rozhovoru s reportérem Vítem Pohankou.

Zpravodajství vysílal Pavel Prouza, jehož zvuková stránka projevu byla vedle hezitačních zvuků, dlouhých pauz, slyšitelných nádechů či přerápnutí zatížena také špatnou artikulací u slova *nadšení*, kdy i přes požadovanou plnou výslovnost všech hlásek byly hlásky *dš* nahrazeny hláskou *č*. Prouza tak vyslovil [načeňí]. Mezi moderátorovy další prohřešky patřily dva nenormativní přízvuky a jedno mlasknutí.

I když neměl být zařazen do sledování, ráda bych zde poukázala také na reportéra Radima Sajbota, jehož reportáž v 6 hodin 38 minut byla velmi rušivým elementem, co se zvukové stránky jeho mluveného projevu týče. Velmi pomalé tempo a prodlužování koncových slabik tak, aby byl projev srozumitelný a spisovný, mělo za důsledek neschopnost posluchače dále vnímat a pamatovat si, co redaktor řekl na začátku věty.

Po hlavních zprávách v devět hodin převzala moderování Daniela Karafiátová a její pravidelný pořad Křesťanský týdeník. V rozhovoru s Markétou Šindelářovou udělala tato moderátorka jednu hezitační pauzu a jednou chybně intonovala. Ve zbytku jejího projevu se poté objevil už jen jeden nekorektní přízvuk.

V deset hodin dopoledne začal vysílat Víkendový Polední Radiožurnál a s ním moderátor Petr Rajchert. Jeho projev byl tento den jednoznačně nejhorší. Příčinou však bylo i evidentní nachlazení Rajcherta, který při projevu často kašlal, či mu ke konci vět docházel dech. Z toho důvodu se objevil i nevyrovnaný rytmus řeči, zkracování, či polykání některých slov a další chybné jevy. Šestatřicet hezitačních zvuků však bylo v tento den nejvíce za všechny moderátory obou sledovaných rozhlasových stanic. Nejvíce

měl Rajchert také chybných artikulací. Konkrétně je udělal u hlásek *j* (*nějakým, přijdete, očkujete*), *h* (*během*), *d* (*nepodceňujte*) a *l* (*nula*).

Úderem poledne vystřídala zprávaře Pavla Prouzu kolegyně Tereza Tomášková, u které se až na pár drobných chyb neobjevil žádný větší počet nenormativních úkazů.

Pravidelným pořadem Radiožurnálu je Glosa Pavla Maurera, žurnalisty a propagátora kvalitního jídla a dobrých restaurací. V několikaminutovém projevu udělal Maurer pouze jeden slyšitelný nádech.

Víkendový Odpolední Radiožurnál začíná vysílat vždy ve 14 hodin a tuto sobotu jej moderovala Michaela van Erne. Projev van Erne byl zatížen dvanácti hezitačními zvuky, pěti dlouhými pauzami, či třemi slyšitelnými nádechy. Moderátorka se také dvakrát přerekla.

Tabulka 5 - Počet chybných jevů u jednotlivých moderátorů Radiožurnálu, 9. 3. 2013

Moderátor/Chyby	Zkracování	Špatná artikulace	Špatné přízvukování	Zjednodušování	Hezitační zvuky	Špatná intonace	Špatný rytmus	Dlouhá pauza	Mlaskání/Odkašlání	Slyšitelný nádech	Přeřeknutí
P. Král	X	X	X	X	14	2	X	2	X	6	5
D. Karafiátová	X	X	1	X	1	1	X	X	X	X	X
P. Rajchert	2	6	X	1	36	X	2	10	7	6	4
M. van Erne	X	X	X	X	12	X	X	5	X	3	2
P. Mauer	X	X	X	X	X	X	X	X	X	1	X
P. Prouza	X	1	X	X	2	X	X	2	1	4	5
T. Tomášková	X	X	2	X	4	X	X	1	X	1	3

6.2.3.2. *Impuls*

Sobotní ráno na rozhlasové stanici Impuls zahájil pořad Ranní Impulsy s Ludvíkem Pospíšilem. Moderátor se dopustil chyb v osmi z jedenácti sledovaných kategorií chybných jevů. Nejvíce udělal hezitačních zvuků, dále se dopustil sedmi přeráknutí i dlouhých pauz, šesti slyšitelných nádechů, dvou artikulačních chyb a po jedné chybě v přízvukování, intonaci a mluvním tempu. Chyby v artikulaci se u Pospíšila projevíly u slov *oddíl* - [od'íl] a spojení *sedmnáct minut* - [sednáct minut].

V deset hodin skončil pořad Ranní Impulsy a vysílat začaly Víkendové Impulsy, ve kterých se vždy vystřídají dva moderátoři. Prvním z nich byl Jan Benešovský, jehož zvukovou stránku projevu narušilo velké množství hezitačních zvuků, ale také přeráknutí, kterých udělal celkem devět. Vysoký počet čítaly také dlouhé pauzy, kterých se objevilo hned dvanáct. Benešovský se také dopustil chybného přízvukování, které bylo nejčtetnější ze všech moderátorů obou sledovaných rozhlasových stanic. Tři nekorektní přízvuky zatížily moderátorův projev právě u přízvukování předložek původních, kdy se jeho přízvuk nepřesunul z první slabiky slova na jednoslabičnou předložku. Konkrétně se tak stalo v následujících případech: do Prahy, na horách, beze strachu. Nenormativní zkrácení se u Benešovského objevilo u samohlásky *ú* při vyslovování slova *útok*. Zvukovou stránku projevu Benešovského také narušovala špatná výslovnost sykavek, tzv. sigmatismus. Tato individuální vada se u Benešovského projevovala u sykavek ostrých²³.

Druhou polovinu vysílacího bloku Víkendové Impulsy moderovala Eva Fraňková. Této moderátorce dělaly tento den značné problémy přeráknutí. V jejím projevu se jich objevilo rovnou jedenáct a byl to nejvyšší počet přeráknutí za obě sledované stanice v tento den. Příkladem úseku, ve kterém se Fraňková přerákla, byla část věty, ve níž se za sebou vyskytly tři samohlásky *...i u obrazovek... .*

Zprávy byly tuto sobotu moderovány třemi ženami, které se v průběhu celého dne vystřídaly. První byla Veronika Culková, jejíž projev nejvíce nelibě zatížila jedna rytmická neshoda, kdy Culková najednou velmi snížila tempo své řeči a v rámci toho udělala dva hezitační zvuky a jednu dlouhou pauzu. Tento jev odpovídá ztrátě moderátora ve čteném textu.

²³ Mezi ostré sykavky patří hlásky *s* a *z*

Další zprávařkou byla Jana Magdoňová, která jednou špatně artikulovala spojku *kteři*, dopustila se osmi hezitačních zvuků, pěti slyšitelných nádechů a jednoho přerěknutí. V projevu její kolegyně Moniky Vrchotové se pak objevilo pět slyšitelných nádechů, jedna dlouhá pauza a také jedno přerěknutí.

Tabulka 6 - Počet chybných jevů u jednotlivých moderátorů Impulsu, 9. 3. 2013

Moderátor/Chyby	Zkracování	Špatná artikulace	Špatné přízvukování	Zjednodušování	Hezitační zvuky	Špatná intonace	Špatný rytmus	Dlouhá pauza	Mlaskání/Odkašlání	Slyšitelný nádech	Přeřeknutí
L. Pospíšil	X	2	1	X	21	1	1	7	X	6	7
J. Benešovský	1	1	3	X	29	X	X	12	X	2	9
E. Fraňková	X	X	1	X	12	1	X	5	X	4	11
V. Culková	X	X	X	X	2	X	1	1	X	1	X
J. Magdoňová	X	1	X	X	8	X	X	X	X	5	1
M. Vrchotová	X	X	X	X	X	X	X	1	X	5	1

6.2.3.3. Shrnutí dne

Celkově dělaly moderátorům i v tento den problémy hezitační zvuky a dlouhé pauzy, ale vyskytly se zde také početné artikulační nesrovnalosti a další nekorektní jevy, které narušují celkovou formální zvukovou stránku řeči.

V sobotu 9. března 2013 se největší počet chybných jevů projevil u moderátora Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu Petra Rajcherta, který byl zjevně nemocen. Šest nekorektně artikulovaných slov však byl nejvyšší výskyt těchto chybných prvků za celé sledované období.

Při poslechu bylo zjištěno, že projev moderátora Impulsu Jana Benešovského narušuje individuální vada řeči. Špatná výslovnost sykavek, tzv. sigmatismus, se u tohoto moderátora projevila u sykavek ostrých.

Velmi nelibý byl tento den také poslech mluveného projevu zprávařky Jany Magdoňové, která udělala osm hezitačních zvuků. U rozhlasové moderátorky připravených zpráv, které jsou navíc čtené, je toto číslo velmi vysoké a naprosto nepřijatelné.

Nejvydařenější byl tento den projev moderátora Pavla Maurera, či jeho kolegyně moderátorky Daniely Karafiátové. V moderování zpráv se jako nejlepší projevila Monika Vrchotová.

6.2.4. Rozbor formální zvukové stránky rozhlasových moderátorů ze dne 12. 3. 2013

6.2.4.1. Český rozhlas 1 – Radiožurnál

Český rozhlas 1 zahájil své vysílání pořadem Ranní Radiožurnál s moderátorem Jiřím Chumem. Jedním ze zvukových jevů, který narušil Chumův mluvený projev, byla artikulační nekorektnost u slovního spojení *tu je už...*, kdy moderátor zcela vypustil hlásku *j*. Dále se u Chuma vyskytlo třináct slyšitelných nádechů a hezitačních zvuků. Dvě z celkových tří intonačních chyb se u moderátora objevily ve složené větě, kdy ji předčasně zcela ukončil. Tím ztratila celá výpověď na své logičnosti. Třetí intonační chybou byla stoupavě klesavá forma melodie, kterou Chum využil pro zdůraznění výpovědi. Tato kadence, jež Bartošek nazývá nemocí šílených moderátorů²⁴, je však u profesionálních mluvčích zcela nepřípustná.

O ranní a dopolední zpravodajství se starala redaktorka Kateřina Caucidisová, která se vedle pěti hezitačních zvuků, čtyř přeráznutí, jednoho slyšitelného nádechu a dvou dlouhých pauz dopustila dvou intonačních a jedné artikulační chyby a také jednoho nepřípustného zjednodušení u slova *hřbitov* – Caucidisová nedodržela plnou výslovnost souhláskového spojení a vyslovila pouze [řbitov].

Hlavní zprávy vždy v celou hodinu moderoval spolu s Caucidisovou Martin Křížek, který se až na jednu delší pauzu a jeden slyšitelný nádech nedopustil žádné chyby.

Po deváté hodině dopolední se moderování ujala Lucie Výborná, jejíž zvukovou stránku projevu narušila jedna intonační nepřesnost, jedenáct hezitačních zvuků, tři dlouhé pauzy, čtyři slyšitelné nádechy a dvě přeráznutí. Příkladem vstupu, kdy Výborná udělala několik těchto chyb, byl rozhovor s kolegyní reportérkou Andreou Čánovou v 9 hodin 37 minut. Přepis tohoto rozhovoru tvoří Přílohu č. 1.

V jedenáct hodin vystřídala Kateřinu Caucidisovou zprávařka Jana Gulda. U této moderátorky zpráv se vyskytla jedna nejasnost v artikulaci slovního spojení *úvodním tématem*, kdy koncové *m* u prvního ze slov bylo velmi nezřetelné. Dále byl projev Guldy narušován čtyřmi hezitačními zvuky, třemi přeráznutími a jednou dlouhou pauzou a slyšitelným nádechem.

²⁴ Viz. kapitola 5.6.1

Když ve 12:30 skončil Dopolnední Radiožurnál s Lucíí Výbornou, začal vysílací blok s názvem Odpolední Radiožurnál, který moderoval Petr Král. Jeho projev zatížila nenormativní redukce slovního spojení vzdělaný člověk – Král nevyslovil hlásku *v* a řekl tedy [zdělaný človjek]. Králův jinak velmi pěkný a spisovný projev mimo jiné narušovalo také devatenáct hezitačních zvuků či sedm dlouhých pauz.

V patnáct hodin vystřídala v moderování Odpoledního Radiožurnálu Petra Krále jeho kolegyně Hana Schánělová. Moderátorčin projev byl zatížen nejvyšším počtem dlouhých pauz, kterých se v tento den dopustili moderátoři Radiožurnálu. Schánělová také jednou nenormativně zkrátila souhlásku *i* ve slově *myslím*. Další chybný jev se objevil v melodii tázací věty a rytmu jedné výpovědi.

V rámci Odpoledního Radiožurnálu má své pravidelné místo vysílání Dvaceti minut Radiožurnálu, který tento den moderoval Martin Veselovský. Jeho projev byl velmi profesionální a oproti jeho kolegyni, která moderovala tento pořad v předchozím sledovaném pracovním dni, se Veselovský dopustil pouze minimálního počtu chybných jevů.

Poslední sledovanou hodinu Radiožurnálu měla zpravodajství na starost Tereza Tomášková. Moderátorka udělala celkem tři artikulační chyby a to konkrétně ve slovech *některých* [ňekerých], *větší* [vječí] a slovního spojení *dát si* [dáci].

Tabulka 7 - Počet chybných jevů u jednotlivých moderátorů Radiožurnálu, 12. 3. 2013

Moderátor/Chyby	Zkracování	Špatná artikulace	Špatné přízvukování	Zjednodušování	Hezitační zvuky	Špatná intonace	Špatný rytmus	Dlouhá pauza	Mlaskání/Odkašlání	Slyšitelný nádech	Přeřeknutí
J. Chum	X	1	1	X	13	3	X	5	X	13	3
L. Výborná	X	X	X	X	11	1	X	3	X	4	2
P. Král	X	X	X	1	19	X	X	7	X	5	2
H. Schánělová	1	X	X	X	17	1	1	8	X	7	4
M. Veselovský	X	X	X	X	4	X	X	2	X	2	X
K. Caucidisová	X	1	X	1	5	2	X	2	X	1	4
M. Křížek	X	X	X	X	X	X	X	1	X	1	X
J. Gulda	X	1	X	X	4	X	X	1	X	1	3
T. Tomášková	X	3	X	X	3	X	1	3	X	4	2

6.2.4.2. *Impuls*

Vysílání zahájil v šest hodin ráno hlas zprávařky Jiřiny Součkové. Hned v první větě se jí však podařilo udělat hned několik hezitačních zvuků a dlouhou pauzu. V následujících minutách i dalších vstupech se poté Součková dopustila jen minimálního počtu chybných jevů. Konkrétně se jednalo o jeden hezitační zvuk a dva slyšitelné nádechy.

Po zprávách už pokračoval vysílací blok s Janem Daňkem a Jitkou Vlkovou Haló, tady Impulsovi!. Ani tato moderátorská dvojice se nevyhnula většímu množství hezitačních zvuků, slyšitelných nádechů a dlouhých pauz. Daňkův projev navíc znepríjemnilo jedno nekorektní zkrácení hlásky *i* u slova *nevím*. Vlková se vedle toho dopustila špatného přízvuku u slovního spojení *na mostě Barikádníků*....V projevu obou dvou moderátorů se poté objevila jedna intonační nepřesnost.

Vlastimil Korce, který moderoval pořad Dopolnední Impuls od deváté do dvanácté hodiny, se dopustil největšího počtu chybných jevů v šesti z jedenácti sledovaných kategorií a to za všechny moderátory obou sledovaných rozhlasových stanic v tento den. Hezitačních zvuků měl navíc celých dvačtyřicet, což bylo nejvyšší číslo u této kategorie chyb vůbec. Formální zvuková stránka mluveného projevu moderátora Korce byla natolik nekorektní, že v konečném důsledku byla velmi narušována jakákoliv logičnost jeho výpovědi. Názorné příklady chybných jevů, které se u Vlastimila Korce objevily, jsou obsaženy v Příloze č. 2.

Zprávy uváděla od desáté hodiny dopolední Jana Magdoňová, v jejímž projevu se mimo jiné objevilo jedno mlasknutí. Dále se Magdoňová za celých pět hodin svého vysílacího času dopustila celkem sedmi slyšitelných nádechů, devíti hezitačních zvuků a přeréknutí a dvou dlouhých pauz.

Pořad Odpolední Impuls byl i tentokrát s moderátorem Ivo Apfelem. Vedle dvou špatných intonací zjišťovacích otázek, kdy moderátor na konci výpovědi vždy klesl hlasem, se Apfel nevyhnul třiceti hezitačním zvukům. Další velké problémy dělaly Apfelovi dlouhé pauzy a slyšitelné nádechy, ale nevyhnul se ani chybné artikulaci hlásky *j* u slova *ledajaký* a zcela vynechané hlásky *l* u slova *bylo*.

V patnáct hodin se vystřídali nejen pořady a jejich moderátoři, ale také zprávaři. Janu Magdoňovou nahradila Mária Kunová, u které se projevílo hned několik chybných jevů. V první řadě to byly hezitační zvuky, dále potom slyšitelné nádechy a několik

překnutí, nebo také dlouhé pauzy. Jedné artikulační nesrovnalosti se Kunová dopustila u slova *důvod*, kdy byla artikulace hlásky *v* značně oslabena.

Dalším střídáním po patnácté hodině byla změna pořadů. Vysílací blok Odpolední Impuls tak nahradil blok s názvem Fanda a jeho česká banda s Františkem Matějčkem, jehož pravidelným hostem je moderátor a zpěvák Petr Vondráček. Vondráček se tento den nedopustil větších prohřešků proti ortoepickým normám.

František Matějček se vedle patnácti hezitačních zvuků nevyvaroval jedné špatně artikulované hlásce *t* ve spojení *který*, jedné špatně intonované otázky a jednomu velmi rychlému vstupu mezi dvěma písněmi, kdy tempo řeči bylo takové, že některým slovům nešlo zcela rozumět.

Tabulka 8 - Počet chybných jevů u jednotlivých moderátorů Impulsu, 12. 3. 2013

Moderátor/Chyby	Zkracování	Špatná artikulace	Špatné přízvukování	Zjednodušování	Hezitační zvuky	Špatná intonace	Špatný rytmus	Dlouhá pauza	Mlaskání/Odkašlání	Slyšitelný nádech	Přeřeknutí
J. Daněk	1	X	X	X	27	1	X	5	X	11	5
J. Vlková	X	X	1	X	16	1	X	4	X	6	2
V. Korec	2	1	X	X	42	3	1	21	1	12	6
I. Apfel	X	2	X	X	30	2	X	9	X	8	4
F. Matějček	X	1	X	1	15	1	1	7	X	7	4
P. Vondráček	X	X	X	X	6	1	X	3	X	4	2
J. Součková	X	X	X	X	3	X	X	1	X	2	X
J. Magdoňová	X	X	X	X	9	X	X	2	1	7	5
M. Kúnová	X	1	X	1	4	X	X	2	X	3	3

6.2.4.3. Shrnutí dne

Posledním dnem, který se stal předmětem zkoumání, bylo úterý 12. března 2013. Problémová kategorie hezitačních zvuků byla i tentokrát pro moderátory nejtvrdějším oříškem. Nejvíce chybujícím se pro tento den stal Vlastimil Korec, jehož počet hezitačních zvuků byl nejvyšší za všechny moderátory obou sledovaných rozhlasových stanic a to za veškeré čtyři zkoumané dny.

Formální zvuková stránka mluveného projevu byla velmi často narušována také u moderátorů Jana Daňka a Ivo Apfela. Na druhou stranu velmi dobrý byl projev moderátora Dvaceti minut Radiožurnálu Martina Veselovského, který i přesto, že měl spontánně moderovaný vstup, udělal minimální množství chybných prvků.

Moderátorka Jana Magdoňová se ani tento den nevyhnula vysokému množství hezitačních zvuků. Tento jev je u hlasatelky zpráv, které jsou předem připraveny a čteny, nepřípustný. Navíc se Magdoňová dopustila jednoho mlasknutí, což je kategorie s nejmenším množstvím výskytu prvků, takže se ani tentokrát neprokázala jako profesionální rozhlasová moderátorka.

6.3. Komparace výsledků rozborů

Cílem bakalářské práce bylo porovnání mluvených projevů kompetentních rozhlasových moderátorů rozhlasových stanic Český rozhlas 1 – Radiožurnál a Rádio Impuls ve dnech 18. února 2013, 23. února 2013, 12. března 2013 a 9. března 2013. V této kapitole budou výsledky z předešlých rozborů komparovány. Pozornost bude věnována zvláště moderátorům jednotlivých vysílacích bloku a zvláště moderátorům zpravodajství.

Nejčtenější výskyt chybných jevů v největším počtu kategorií se objevilo u moderátorů Vlastimila Korce a Petra Rajcherta. Oba dva moderátoři měli nejpočetnější nekorektní prvky v pěti z jedenácti sledovaných kategorií chybných prvků. U Korce se jich během dvou dní jeho vysílání vyskytlo celých 193. U Petra Rajcherta, jenž moderoval pouze v jednom ze čtyř sledovaných dní, se zkoumaných chyb projevilo čtyřiasedmdesát.

Kategorie, ve kterých moderátoři chybovali nejvíce, byly hezitační zvuky a slyšitelné nádechy. Četné problémy dělaly sledovaným moderátorům také oslabené artikulace a přerušování. Konkrétně se moderátoři hlavních vysílacích bloků celkově dopustili 671 hezitačních zvuků, u moderátorů Radiožurnálu se těchto jevů vyskytlo 284, zatímco u kolegů na Impulsu celých 387. Slyšitelných nádechů udělali moderátoři za všechny čtyři sledované dny 242, z toho 112 patří moderátorům Radiožurnálu a 130 Impulsu. Třetí kategorií chybných jevů, ve které se chybovalo nejvíce, byly dlouhé pauzy narušující zvukovou stránku řeči, ale také její plynulost a logičnost. Za sto dvaadvadesát pauz udělali 71 moderátoři Radiožurnálu a 121 moderátoři Impulsu.

U moderátorů zpráv se nejpočetnějšího množství chyb dopustila zprávařka Impulsu Jana Magdoňová. Zvuková stránka mluveného projevu Magdoňové byla narušována převážně hezitačními zvuky, které jsou u moderátorky čtených zpráv zcela nepřijatelné. Jen o pár chybných prvků méně než Jana Magdoňová udělal hlasatel zpráv na Radiožurnálu Pavel Prouza. Celkově však byly počty chybných jevů u moderátorů zpravodajských relací docela shodné. Konkrétně například v nejvíce chybující kategorii hezitačních zvuků jich dohromady udělali tito hlasatelé 88, z toho 41 patřilo zprávařům Radiožurnálu a 47 jejich kolegům z Impulsu.

Na druhou stranu nejlepší zvukovou stránku mluveného projevu prokázala moderátorka Radiožurnálu Daniela Karafiátová. Ta měla nejmenší množství chyb

v osmi z jedenácti kategorií chybných prvků. Velmi dobrou zvukovou stránku svého projevu měl také kolega Pavel Maurer, který byl nejkorektnější v šesti kategoriích. Ve čtyřech kategoriích měli pak nejmenší počet chybných jevů moderátoři Lucie Výborná a Petr Král. Korektní zvuková stránka mluveného projevu se projevila i u moderátora Petra Vondráčka.

Nejmenší počet chyb za moderátory zpravodajských relací měl moderátor Martin Křížek. Jelikož však vysílal pouze 3 hodiny a jen hlavní zprávy spolu s Kateřinou Caucidisovou, není tento vzorek dostatečný k porovnávání s ostatními jeho kolegy. Nejlepších porovnatelných výsledků tak dosáhly rovnou dvě zprávařky. Jana Petrová a Monika Vrchotová měly ve svém projevu nejméně nenormativních jevů v sedmi z jedenácti sledovaných kategorií chybných prvků.

Celkovým porovnáním obou rozhlasových stanic dosáhli lepších výsledků moderátoři jednotlivých vysílacích bloků Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu. Moderátoři zpravodajských relací se pohybují u obou posuzovaných rozhlasových stanic na stejné úrovni.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na nekorektní prvky vyskytující se u formální zvukové stránky mluvených projevů kompetentních moderátorů a redaktorů rozhlasových stanic. Pro svůj průzkum jsem v první řadě vyhledala a vypsala nejčastější chybné jevy, které narušují zvukovou stránku jazyka, tak, jak je uvádí Ústav českého jazyka a teorie komunikace Filozofické fakulty Univerzity Karlovy ve svém periodiku *Čeština u nás a ve světě*. K účelům bakalářské práce jsem pro pozorování zvolila nejposlouchanější²⁵ veřejnoprávní a soukromou rozhlasovou stanici na území České republiky, kde by moderátoři měli být skutečnými profesionály na svých místech. Na veřejnoprávní rozhlasové stanici Český rozhlas 1 – Radiožurnál by tato skutečnost měla být samozřejmostí a to hned ze dvou důvodů. Prvním z nich je fakt, že přímo v Kodexu Českého rozhlasu je zakotveno pravidlo o jazykovém projevu hlasatelů, moderátorů a redaktorů, kterému mohou posluchači přikládat normotvorný význam²⁶. Druhým z důvodů jsou jazykové kurzy²⁷, kterými rozhlasový mluvčí Českého rozhlasu procházejí. Tato školení jsou vedena interními lektory s lingvistickým vzděláním a bohatou pedagogickou zkušeností. Kurzy jsou vždy voleny individuálně a zaměřují se na všechny oblasti techniky řeči. Obdobnými kurzy prochází také moderátoři Impulsu, které v jazykových dovednostech školí odborníci z personální a vzdělávací agentury APPLAUS MÉDIA s.r.o.. Projev moderátorů rozhlasových stanic Radiožurnál a Impuls by tak měl být zcela korektní.

Přestože má spisovná výslovnost svou ustálenou normu, jejíž zásady jsem vypsala v kapitolách teoretické části bakalářské práce, nikdo není neomylný a tak se v mluvených projevech jednotlivých rozhlasových moderátorů, kteří se dostali do předmětu zkoumání, našly chyby, které zvukovou stránku jejich řeči oslabovaly. Výše popsané chybné jevy jsem dále v praktické části pozorovala v projevech jednotlivých moderátorů a redaktorů rozhlasových stanic Český rozhlas 1 – Radiožurnál a Impuls. Během svého pozorování jsem došla k závěru, že nejčastější chybou, která se projevila u všech sledovaných moderátorů, jsou hezitační zvuky. Tyto paralingvistické jevy se objevily převážně u rozhovorů a spontánních projevů jednotlivých moderátorů. Pauzy

²⁵ Dle výzkumu, který pro Rozhlasovou sekci Sdružení komunikačních a mediálních organizací (RS SKMO) zhotovily agentury STEM/MARK a MEDIAN.

²⁶ Kodex Českého rozhlasu, čl. 16, viz Příloha č. 3

²⁷ Více o vzdělávání moderátorů Českého rozhlasu v rozhovoru s doc. Jaroslavou Pokornou z Oddělení vzdělávání Českého rozhlasu, který je obsažen v Příloze č. 4

vyplněné hezitačním zvukem jsou vyjádřením nejistoty, nervozity nebo se objevují při hledání správného výrazu. Zvuky jako ee, ehm, mhm se v nejpočetnějším množství vyskytly u moderátora rozhlasové stanice Impuls, Vlastimila Korce.

Přestože byl v celkové komparaci hned vedle Vlastimila Korce také projev Petra Rajcherta, zdůraznila bych, že tento moderátor byl během svého vysílání zjevně nachlazený a tak za určitou část jeho chybných jevů, v tento zkoumaný den, mohla právě nemoc.

Velké problémy dělaly moderátorům také slyšitelné nádechy. Přestože by se zdálo, že jsou tyto chybné jevy nepodstatné, právě ony velmi narušovaly celkovou zvukovou stránku projevu zvláště některých moderátorů. U Jana Daňka a Václava Žmolíka byl výskyt slyšitelných nádechů tak četný, že celkový dojem z jejich projevu značně klesl.

Z výsledků mé komparace vyšlo najevo, že moderátoři jednotlivých vysílacích bloků, kteří udělali nejmenší množství chybných prvků, jsou rozhlasoví mluvčí Radiožurnálu. Ti v některých případech udělali až o polovinu méně nekorektních jevů, nežli jejich kolegové na Rádiu Impuls. Co se týče moderátorů zpravodajských relací, tak nelze jednoznačně říci, která rozhlasová stanice je na tom po formální zvukové stránce lépe, či naopak hůře. Hlasatelé zpráv se dopustili velmi podobného množství chyb. Tato skutečnost však nenaznačuje, že by formální zvuková stránka mluveného projevu moderátorů zpravodajských relací na Impulsu byla na vysoké úrovni, ale naopak poukazuje na fakt, že se úroveň formální zvukové stránky mluveného projevu moderátorů zpravodajských relací na Radiožurnálu snižuje.

Během vytváření bakalářské práce jsem došla k dalším skutečnostem, jež by byly vhodné ke zkoumání. Jako velmi zajímavý průzkum se jeví pozorování množství mluveného slova a hudební vložky vyskytující se na Českém rozhlase 1 – Radiožurnálu a Impulsu a porovnání konkrétního odpovídajícího vzorku vysílání. Tyto skutečnosti by však vystačily na napsání další diplomové práce.

Použité prameny

- BARTOŠEK, Jaroslav. *Kultura a technika mluvené řeči*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2003, 85 s. ISBN 80-731-8150-9.
- BYSTRICKÝ, Jiří a kolektiv. *Média, komunikace a kultura: texty k problematice kulturních technik I. 2.*, upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 94 s. Lingvistika (Academia). ISBN 978-807-3801-175.
- , Marie. . Praha: ISV, 2000, 407 s. ISBN 80-858-6657-9.
- *Čeština u nás a ve světě: Mluvená čeština v médiích*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2008, XVI. ISSN 1210-9339. Dostupné z: <http://ucjtk.ff.cuni.cz/system/files/publikace/cds/CDS2008-12.pdf>
- ČMEJRKOVÁ, Světla a Jana HOFFMANNOVÁ. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011, 491 s. Lingvistika (Academia). ISBN 978-80-200-1970-7.
- HÁJKOVÁ, Eva. *Český jazyk a kultura mluveného projevu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2003, 48 s. Texty pro distanční studium. ISBN 80-729-0117-6.
- HÁJKOVÁ, Eva. *Rétorika pro pedagogy: základy řečových technik, verbální a neverbální komunikace, jaké jazykové prostředky zvolit, jak zvládnout interpretaci textu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 208 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4719-900.
- HÁLA, Bohuslav a Miloš SOVÁK. *Hlas, řeč, sluch: základní věci z anatomie, fyziologie a hygieny hlasového, mluvicího i sluchového ústrojí, z foniatrie, fonetiky, orthoepie, orthofonie atd.* 2. upr. a rozš. vyd. V Praze: nákladem České grafické Unie, 1947, 298 s. Věda všem, sv. 19.
- . *orma*. 1. vyd. Praha: Scientia, 1995, 74 s. ISBN 80-858-2793-X.
- KALEMBA. *Rozhlasové vysílání v České republice*. Praha, 2007/2008. Seminární práce. FSV UK.
- KROBOTOVÁ, Milena. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 219 s. ISBN 80-244-0187-8.

•

RIEDLBAUCH.

Praze, 2000, 105 p. ISBN 80-858-8361-9.

- MAŘÍKOVÁ, Marie. *Rétorika: manuál komunikačních dovedností*. 3. vyd. Praha: Professional Publishing, 2002, 152 s. ISBN 80-864-1931-2.
- MOTAL, Jan a Milan FRIDRICH. *Nové trendy v médiích II.* Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 223 s. ISBN 978-802-1058-392.
- MÜLEROVÁ, Olga a J. NEKVAPIL. Pauzy v mluveném textu. *Slovo a slovesnost*. 1986, roč. 47, č. 2, s. 105-112. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3096>
- OSVALDOVÁ, Barbora a Miloš ČERMÁK. *Zpravodajství v médiích*. 2., upr. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 144 s. Lingvistika (Academia). ISBN 978-802-4618-999.
- PALKOVÁ, Zdena. *dem do problematiky oboru*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, vyd. Karolinum, 1994, 366 s. ISBN 80-706-6843-1.
- PALKOVÁ, Zdena. Mluvená čeština v médiích. *Čeština doma a ve světě* [online]. 2008, 1-2 [cit. 2013-03-08]. ISSN 1210-9339. Dostupné z: <http://ucjtk.ff.cuni.cz/system/files/publikace/cds/CDS2008-12.pdf>
- PALKOVÁ, Zdena. Výslovnost rozhlasových mluvčích. *Naše řeč* [online]. 1982. [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6344>
- STRAHL, Vlastimil. *Novinář před mikrofonem: (o mluveném slovu)*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 118 s. ISBN 80-706-6800-8.
- SVOBODOVÁ, Marie. *Mluv, mluv- zajímáš mě: praktický průvodce mluveným projevem*. 1. vyd. Praha: Pragoeduca, 2002, 145 s. ISBN 80-731-0005-3.
- ŠMÍD, Milan. *Veřejnoprávní a soukromé televize. v některých evropských zemích*. Studie zpracovaná pro Parlament České republiky., Parlamentní institut. Březen 2004.
- *Užívání a prožívání jazyka: k 90. narozeninám Františka Daneše*. Vyd. 1. Editor Světla Čmejrková, Jana Hoffmannová, Eva Havlová. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2010, 546 s. ISBN 978-802-4617-565.

- VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *O kultuře mluveného projevu*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1983, 61 s.
- Syndikát novinářů České republiky. [online]. 2008 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://syndikat-novinaru.cz/>
- Český rozhlas. [online]. [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: www.rozhlas.cz
- Rádio Impuls. [online]. [cit. 2013-09-16]. Dostupné z: www.impuls.cz
- RadioProjekt: Výsledky Poslechovosti. [online]. [cit. 2013-09-18]. Dostupné z: <http://www.radiotv.cz/poslechovost/>
- CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. [cit. 2013-11-02]

Seznam tabulek a příloh

Tabulka 1 - Počet chybných jevů u moderátorů Radiožurnálu, 18. 2. 2013.....	29
Tabulka 2 - Počet chybných jevů u moderátorů Impulsu, 18. 2. 2013	32
Tabulka 3 - Počet chybných jevů u moderátorů Radiožurnálu, 23. 2. 2013.....	36
Tabulka 4 - Počet chybných jevů u moderátorů Impulsu, 23. 2. 2013	38
Tabulka 5 - Počet chybných jevů u moderátorů Radiožurnálu, 9. 3. 2013.....	42
Tabulka 6 - Počet chybných jevů u moderátorů Impulsu, 9. 3. 2013	45
Tabulka 7 - Počet chybných jevů u moderátorů Radiožurnálu, 12. 3. 2013.....	49
Tabulka 8 - Počet chybných jevů u moderátorů Impulsu, 12. 3. 2013	52
Příloha 1 - Přepis rozhovoru Lucie Výborné s Andreou Čánovou	62
Příloha 2 - Názorné ukázky chybných jevů u moderátora Vlastimila Korce	64
Příloha 3 - Kodex Českého rozhlasu.....	65
Příloha 4 - Přepis rozhovoru s doc. Jaroslavou Pokornou	66

Příloha 1 - Přepis rozhovoru Lucie Výborné s Andreou Čánovou

Značky použité v rozhovoru:

↑	stoupnutí melodie
↓	klesnutí melodie
•	pauza
...	dlouhá pauza
Ee, ehm, hm	hezitační zvuky
XY	velká písmena značí zdůraznění slabiky (slovní přízvuk)
—	nesrozumitelné či nejasné slovo nebo úsek textu, přerušnutí
♪	slyšitelný nádech
AČ	Andrea Čánová
LV	Lucie Výborná

AČ: Pěkný den z KARviné přeji lucie↓

LV: Andreo↑ ee ... co na dnešním jednání zastupitelů Už zaznělo↓

AČ: ♪ Tady hlavně Nebyla nouze o emoce ↓ ♪ ee tady zhruba hodinu mluvil a DISkutoval generální Ředitel okd ♪ ee lidé ee říkali Těžařům jde o peníze nám jde o naše Domy o Místo kde jsme Zvyklí Žít ↓ ♪ Jeden ee ze zastupitelů se zeptal šéfa okd jestli už Náhodou v té lokalitě staré město nedělají průzkumnou ražbu ♪ že mu to jeho kamarádi havíři prozradili a Havíři by mu Rozhodně nelhali ↓ Šéf okd to ale Razantně odmítl ↓ nová informace která tady zazněla je ta ♪ že těžaři chtějí DObývat uhlí v daleko menší lokalitě než původně plánovali ↓ Ne že by chtěli • ale v podstatě musí ↓ musí respektovat přesná ekologické podmínky a v tom místě je ee jsou vzácní lužní lesy a chráněný brouk — hnědý ↓

LV: Ee Těžaři už ale začali hm ... ♪ vykupovat v lokalitě domky ↓ Kolik lidí Už prodalo ↑

AČ: To je pravda ♪ opravdu ee ty výkupy běží a ee zítra už má ee má na poradě okd být další skupina ee Lidí o kterou mají těžaři jednat Tak ee k té otázce ee prodalo podle informací okd ee — ... už sto domků je prodáno ↓ zástupci sdružení proti těžbě se ptali ♪ proč okd domky už ♪ kupuje Ted' když ještě vůbec nemá jisté, že bude moci těžít ↓Generální e ředitel Okd řekl že ee takto se bude ee postupuje všude když odcházel z ee jednání zastupitelů tak jsem se ho jen zeptala ♪ ee jak by řešil situaci kdyby tam zůstala

hrstka statečných a neprodala ee on ehm kdyby se nemohlo těžít ↓ Ředitel Okd jen prohlásil že se zatím všude dohodli ↓

Příloha 2 - Názorné ukázky výskytu chybných jevů u moderátora

Vlastimila Korce

Použité značky:

↑	stoupnutí melodie
↓	klesnutí melodie
•	pauza
...	dlouhá pauza
Ee, ehm, hm	hezitační zvuky
XY	velká písmena značí zdůraznění slabiky (slovní přízvuk)
—	nesrozumitelné či nejasné slovo nebo úsek textu, přerušit
♪	slyšitelný nádech
VK	Vlastimil Korec

VK: Náledí dNes ee • překvapilo hodně řidičů dejte pozor na Cestě do práce ↓ Hodně to klouže ↓ ee pět aut se srazilo v Hromadné nehodě na silnici z Nymburka do Mladé boleslavi i tam je silnice zledovatělá ↓ Lehkou nohu na plynu mějte ee — i na silnici třicet osm v okolí Želetavy Na Jihlavsku ee stále ucpaný je mohelnický Kopec a silnice třicet pět hlavně ve směru na Moravskou třebovou — se řada kamionů nerozjela ↓ a nepojízdnou dodávku nepřehlédněte na silnici ... ee Padesát Čtyři ↓

VK: Třicetšest minut po Desáté je s Vámi dopolední vysílání Rádía impuls a v něm host • ee Dan valí zpěvák kapely ♪ Maxim TURbulenc ehm Nebývá to úplně Zvykem ale dane ee máte dneska telefon Takže ehm já teď s dovolením přepojuji do režie a • doufám • Že • ho • Uslyšíme • V • plné síle haló ↑

Příloha 3 - Kodex Českého rozhlasu

Z dokumentu Kodex Českého rozhlasu byl pro potřeby bakalářské práce vybrán pouze článek 16, který je v této příloze obsažen.

Hlava III. Profesní a etické otázky a některé postupy při jejich řešení

Čl. 16 Jazykový projev

16.1 Český rozhlas je zavázán dbát o kultivovanost jazykového projevu. Vyjadřování hlasatelů moderátorů a redaktorů ve vysílání musí působit jako vzor správného užívání jazyka již s ohledem na skutečnost, že posluchači mohou takovému vyjadřování přikládat normotvorný význam.

16.2 Český rozhlas má za povinnost vždy s ohledem na téma a žánr uvážlivě volit a pečlivě užívat jazykových prostředků. Hlasatelé, moderátoři a redaktoři zpravodajských a publicistických pořadů jsou povinni vyjadřovat se v pořadech zásadně spisovným jazykem, ledaže by citovali či interpretovali výrok či chování jiné osoby nebo by použití nespisovného výrazu odpovídalo situaci (například uchován autenticity rozhovoru nebo užití reportážní licence podle čl. 21.17 apod.).

16.3 Slovní formulace užití hlasateli, moderátory a redaktory ve vysílání by se měly vyhýbat frázím, klišé nebo jinému zplošťování obsahu jazyka. Při sdělování informace nelze uplatňovat dobově populární výrazy či obraty na úkor přesnosti a věcnosti obsahu informace. Český rozhlas dbá, aby v pořadech nedocházelo k stereotypnímu opakování výrazů, jejichž obměnu lze při zachování přesnosti zajistit.

16.4 Český rozhlas systematicky spolupracuje s jazykovými odborníky a v případě pochybností o užití správného výrazu je povinen vyžádat si jejich stanovisko, je-li to možné, ještě před nahráváním. Oprava jazykových chyb se přiměřeně řídí čl. 2.10.

Příloha 4 - Přepis rozhovoru s doc. Jaroslavou Pokornou, Oddělení vzdělávání Českého rozhlasu

Jaké jsou požadavky kladené na moderátory Českého rozhlasu? A rozlišují se požadavky na moderátory, reportéry a zpravodaje?

V Českém rozhlase platí psané pravidlo (dáno dokonce zákonem o Českém rozhlase a interními předpisy) i nepsané pravidlo (dáno všeobecným přesvědčením a tradicí respektující Český rozhlas jako značku kvality) o potřebě šířit jazykově správné a kultivované mluvené projevy (a to všemi rozhlasovými mluvčími, tedy moderátory, redaktory, reportéry aj. bez rozdílu), které mohou sloužit jako jazykové vzory pro veřejnost. Samozřejmě se občas vyskytnou případy, kdy se rozhlasový mluvčí dopustí nějaké chyby (nikdo není neomylný), ale jedná se spíše o jednotlivosti, a nikoli o celkovou formulační pokleslost či naprostou jazykovou neznalost.

Jaké jsou požadavky na jejich odborné znalosti?

Prvním předpokladem je určitý univerzální všeobecný přehled daný vzděláním, zkušeností a neustálým získáváním informací z oblastí, na které mohou být jednotliví redaktoři zaměřeni (kultura, školství, zdravotnictví, sport apod.).

Jaké jsou kladeny požadavky na jejich jazykové znalosti?

Pokud jde o znalost cizích jazyků – v dnešní době je aktivní znalost především anglického jazyka nezbytnou součástí novinářské profese, a to z pochopitelných důvodů (využívání zahraničních zdrojů, velmi časté kontakty se zahraničními kolegy, stáže, působení zvláštních zpravodajů ve světě apod.). Pokud jde o znalost českého jazyka - neustálé vzdělávání rozhlasových moderátorů a redaktorů patří také k profesi redaktorů, moderátorů, reportérů a všech mluvčích na mikrofon, jedná se především o účast na seminářích s odborníky, např. s pracovníky Ústavu pro jazyk český AV ČR, s lingvisty z různých vysokých škol z celé ČR apod. Neustálé povědomí o tom, co je správné a vhodné pro rozhlasové vysílání, a co už nikoli, lze s nadsázkou považovat v rozhlasovém prostředí za každodenní starost a obavy (tyto obavy narůstají pak v dialozích s respondenty či s hosty, kteří do studia přicházejí s různou mírou znalosti a schopnosti se správně a přesně vyjadřovat).

Pořádá Český rozhlas pro své pracovníky nějaké kurzy pro práci s hlasem a modulaci projevu?

Každý rozhlasový mluvčí má možnost absolvovat hlasové školení, které pořádá Oddělení vzdělávání Českého rozhlasu. Tato školení vedou interní lektoři s lingvistickým vzděláním a bohatou pedagogickou zkušeností.

Jakého charakteru jsou kurzy? Co se v takových kurzech mohou moderátoři či redaktori naučit?

Kurzy hlasové výchovy jsou individuální a jsou zaměřeny na všechny oblasti techniky řeči, tj. na práci s hlasem, dechovou ekonomii, artikulaci a ortoepii a modulaci souvislého projevu (vždy však s přihlédnutím k rozhlasové oblasti, kde dotyčný rozhlasový redaktor, moderátor či tvůrce pracuje – zpravodajství, publicistika, umělecká či hudební tvorba, pořady pro děti apod., a k rozhlasovému žánru – reportáž, dokument, komentář apod.).

Vybírají si moderátoři/redaktori takové kurzy sami, nebo jim jsou doporučeny na základě nějakého hodnocení jejich projevu? Kdo případně projev hodnotí?

Kurzy hlasové výchovy si mluvčí mohou vybrat sami nebo jim je doporučí jejich vedoucí. Projevy hodnotí lektoři Oddělení vzdělávání, tedy lektoři kurzů.

Jsou moderátoři/reportéři hodnoceni i v průběhu své činnosti?

Jen někteří redaktori a moderátoři jsou hodnoceni průběžně nebo po určité době.

Jsou moderátorům/reportérům doporučena nějaká hlasová cvičení, která mají dělat před svým hlasovým vstupem?

V rámci individuálních kurzů obdrží každý účastník soubor cvičení s cílem vylepšit některé oblasti techniky řeči, kde se vyskytují nedostatky, prohřešky či nedbalosti.

Jakých jazykových, hlasových či dechových chyb se moderátoři/reportéři nejčastěji dopouštějí?

Odpověď na tuto otázku je velmi obtížné, záleží na každém mluvčím zvlášť. Rozhlasoví redaktoři a moderátoři se většinou nedopouštějí výrazných jazykových chyb (ve smyslu gramatických či stylistických chyb, pokud se tak stane, je na to dotyčný mluvčí upozorněn a daný jev, ve kterém se chybovalo, poté slouží jako podnět ke zpracování jazykového příspěvku do interní Jazykové poradny). V technice řeči jsou nejčastějšími prohřešky: celková nepřirozenost projevu (především při čtené interpretaci), nevhodné, záměrné stylizované posazení hlasu, časté anebo velmi slyšitelné nádechy, nefunkční intonace, chybné frázování a přízvukování, nepřiměřené mluvní tempo a nedodržování ortoepických pravidel.

Podle jakých norem (příruček, pravidel) se mají moderátoři/reportéři Českého rozhlasu řídit?

Podle kodifikačních jazykových příruček a platných ortoepických pravidel.